

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри,

_____ Максим БУЛИК

«19» листопада 2024 р.

**«УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ
АГРЕСІЇ»**

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Міжнародні
відносини» Павлюк Анни Вікторівни

Науковий керівник: Трофименко Микола
Валерійович, д.політ.н., професор кафедри
політології та міжнародних відносин
Маріупольського державного університету

Рецензент:

Черкас Богдан Олександрович, к.політ.н., доцент
кафедри міжнародного регіонознавства Інституту
міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою відмінно / 97 / А

Секретар ЕК

 Анастасія ТРОФИМЕНКО

«17» грудня 2024 р.

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИН.....	7
1.1 Категорійно-понятійний апарат та концептуальні засади дослідження.....	7
1.2 Джерела та методи дослідження українсько-іспанських відносин.....	15
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИН.....	26
2.1 Історичні аспекти політичної співпраці між Україною та Іспанією.....	26
2.2 Економічні зв'язки між Україною та Іспанією до початку російсько-української війни.....	31
2.3 Позиція Іспанії щодо вторгнення РФ в Україну.....	34
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	41
3.1 Військова допомога Іспанії Україні . Ошибка! Закладка не определена.	45
3.2 Гуманітарна допомога Іспанії Україні.....	50
3.3 Громадянське суспільство Іспанії як підтримка України.....	55
Висновки до розділу 3	57
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ВСТУП

Актуальність теми. Українсько-іспанські відносини в умовах російсько-української війни є складовою частиною процесів у європейській політиці. Російська агресія проти України, яка триває з 2014 року, та особливо її ескалація у 2022 році, загострила питання безпеки не лише для України, а й для Європейського Союзу загалом. Поглиблення співпраці України з країнами-членами ЄС, включно з Іспанією, стало не лише політичним пріоритетом, а й засобом стабілізації ситуації в регіоні. Іспанія послідовно підтримує Україну на міжнародних платформах, а також бере участь у наданні військової та гуманітарної допомоги. Актуальність даного дослідження полягає у необхідності всебічного аналізу українсько-іспанських відносин на різних рівнях – політичному, економічному, соціокультурному та гуманітарному. Ураховуючи сучасні виклики безпеці та стабільності, такі як агресивна політика росії, дослідження механізмів співпраці між Україною та Іспанією допоможе зрозуміти їхню роль у загальній системі європейської безпеки. Також важливо дослідити потенційний вплив цих відносин на процеси інтеграції України в європейський простір та роль Іспанії у підтримці цього процесу.

Об'єктом дослідження є двосторонні відносини між Україною та Іспанією. Визначення об'єкта дослідження дозволяє розглянути всю сукупність взаємин між Україною та Іспанією, що формуються в умовах глобальних та регіональних політичних змін.

Предметом дослідження є українсько-іспанські відносини в умовах російської агресії, зокрема вплив війни на їх розвиток, характер наданої допомоги, підтримка України на міжнародних платформах, а також діяльність громадянського суспільства Іспанії у контексті сприяння Україні.

Ступінь вивченості у спеціальній науковій літературі. Наукові дослідження, присвячені українсько-іспанським відносинам, обмежуються аналізом загальноєвропейських аспектів безпеки та політичної інтеграції. Дослідження, що охоплюють відносини України з окремими державами ЄС,

здебільшого стосуються країн з найбільшим політичним і економічним впливом, таких як Німеччина, Франція та Польща. Однак, через значну роль Іспанії у формуванні спільної позиції ЄС щодо російсько-української війни та її участь у наданні підтримки Україні, виникає потреба у детальному дослідженні цієї держави як важливого партнера. Сучасна наукова література надає лише фрагментарний аналіз українсько-іспанських відносин у контексті безпекових викликів, зокрема участі Іспанії в санкційному тиску на росію та її ролі у європейських миротворчих процесах. Недостатність глибоких аналітичних праць, що стосуються розвитку конкретно українсько-іспанських відносин під впливом російсько-українського конфлікту, зумовлює необхідність цього дослідження.

Метою цього дослідження є комплексний аналіз розвитку українсько-іспанських відносин у контексті російсько-української війни та визначення ключових факторів, які впливають на їх характер та динаміку. Реалізація мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

1. Окреслити основні теоретичні засади дослідження українсько-іспанських відносин, зокрема визначення категорійно-понятійного апарату.
2. Виявити основні джерела інформації та методи дослідження, що дозволяють оцінити особливості українсько-іспанських відносин.
3. Проаналізувати історичний контекст співпраці між Україною та Іспанією до початку російсько-української війни.
4. Дослідити зміни в політичних та економічних зв'язках між Україною та Іспанією під впливом міжнародних політичних факторів.
5. Оцінити характер військової та гуманітарної допомоги, яку Іспанія надає Україні.
6. Дослідити підтримку Іспанією України на міжнародних платформах та роль іспанського громадянського суспільства в підтримці України.

Джерельна база дослідження включає документи міжнародних організацій (ООН, ЄС, ОБСЄ), які дозволяють проаналізувати участь Іспанії у підтримці України, офіційні матеріали Міністерства закордонних справ України

та Іспанії, а також аналітичні звіти міжнародних дослідницьких центрів, що спеціалізуються на питаннях міжнародної безпеки та європейських інтеграційних процесів. Крім офіційних джерел, дослідження використовує аналітичні матеріали та наукові публікації українських і зарубіжних авторів, присвячені українсько-іспанським відносинам у сучасних умовах. Увага зосереджується на роботах, що висвітлюють аспекти військової, гуманітарної, економічної та культурної взаємодії між країнами. Такий комплекс джерел забезпечує всебічний огляд питань, пов'язаних з українсько-іспанськими відносинами, та дозволяє дослідити їх у динаміці.

Методологія дослідження. Дослідження базується на системному підході, що дозволяє розглядати українсько-іспанські відносини як багаторівневу систему, в якій кожний елемент – політичний, економічний чи культурний – відіграє важливу роль. Використання порівняльного аналізу дозволяє визначити місце України в зовнішній політиці Іспанії у порівнянні з іншими країнами-союзниками в межах ЄС. Структурний аналіз допомагає виявити основні компоненти та особливості співпраці, а історичний метод дозволяє дослідити розвиток відносин у ретроспективі. Застосування міждисциплінарного підходу, що поєднує елементи політичної науки, економіки та соціології, забезпечує повноцінне розкриття специфіки українсько-іспанських відносин та надає можливість комплексного аналізу.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів для кращого розуміння специфіки українсько-іспанських відносин серед студентів та молодих науковців, які вивчають міжнародні відносини, європейську політику та інтеграційні процеси. Напрацювання та висновки дослідження можуть слугувати основою для створення навчальних матеріалів, які допоможуть студентам глибше зрозуміти особливості політичної, економічної та культурної співпраці між країнами. Окрім цього, результати можуть бути використані в освітніх проєктах і презентаціях, а також у підготовці до студентських наукових конференцій, де порушуються питання міжнародних відносин України в умовах війни.

Апробація дослідження. Отримані результати дослідження були апробовані на науковій декаді, присвяченій питанням міжнародних відносин, а також на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Суспільно-політичні трансформації у ХХІ столітті: локальні, національні та глобальні контексти».

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальна кількість сторінок – 70.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИН

1.1 Категорійно-понятійний апарат та концептуальні засади дослідження

Дослідження українсько-іспанських відносин вимагає розробки чіткого категорійно-понятійного апарату та визначення концептуальних засад, що є необхідними для поглибленого аналізу. Відносини між Україною та Іспанією є складним комплексом взаємодій, які охоплюють різні аспекти дипломатичної, економічної, культурної та соціальної співпраці.

Одною з основних категорій для дослідження українсько-іспанських відносин є дипломатичні зв'язки. Віденська конвенція визначає дипломатичні відносини як офіційні зв'язки між державами, що встановлюються за взаємною згодою та здійснюються через обмін дипломатичними представництвами [2]. В енциклопедії міжнародного права дипломатичні відносини описуються як сукупність офіційних зв'язків між суверенними державами, що регулюються нормами міжнародного права та здійснюються через акредитованих представників з метою підтримки політичного діалогу та співробітництва [3]. Багатомовний юридичний словник визначає дипломатичні відносини як офіційно встановлені контакти між державами, які реалізуються через дипломатичні представництва та спрямовані на здійснення зовнішньополітичних завдань і захист національних інтересів [4]. Отже, поняття «дипломатичні відносини» у різних джерелах характеризується спільними рисами. По-перше, вони є офіційними, оскільки встановлюються на рівні урядів або держав. По-друге, дипломатичні відносини регулюються міжнародним правом і підпорядковуються нормам та принципам, закріпленим у міжнародних договорах і конвенціях. Метою цих відносин є підтримка політичного діалогу, захист національних інтересів, розвиток співробітництва та мирне вирішення конфліктів. Реалізація дипломатичних відносин здійснюється через дипломатичні канали, шляхом обміну дипломатичними представництвами та акредитованими особами. Дипломатичні зв'язки між Україною та Іспанією є

ключовою складовою зовнішньополітичної діяльності обох держав. Дипломатичні відносини включають обмін дипломатичними представниками, зокрема послами, та проведення переговорів щодо реалізації національних інтересів. Встановлення і розвиток цих зв'язків є основою для формування взаємного розуміння, що слугує фундаментом для співпраці в інших сферах. Офіційні документи, такі як протоколи, угоди та меморандуми, формують нормативну базу для розвитку двосторонніх відносин і є важливим джерелом інформації для дослідження.

Наступна важлива категорія для дослідження українсько-іспанських відносин є – економічна співпраця. Енциклопедичний словник економіки визначає економічну співпрацю як систему організаційно-правових та економічних механізмів, що забезпечують взаємодію між державами, організаціями та компаніями. Мета цієї співпраці полягає у створенні спільних проєктів для досягнення економічних переваг, таких як розвиток інфраструктури або стимулювання виробництва [5]. Словник міжнародних економічних відносин розглядає економічну співпрацю як процес інтеграції різних економічних систем для підвищення ефективності виробництва та раціонального використання ресурсів. Основні форми економічної співпраці тут включають спільні інвестиції, обмін технологіями та координацію стратегічних рішень на міжнародному рівні [6]. Велика українська енциклопедія визначає економічну співпрацю як систему відносин між країнами та економічними суб'єктами, спрямовану на вирішення спільних економічних завдань, таких як стимулювання економічного зростання, розвиток торгівлі, інновацій та спільне подолання економічних бар'єрів. Підкреслюється взаємовигідний характер співпраці, що спрямований на досягнення економічної стабільності та розвитку через різноманітні угоди й партнерства [7]. Отже, взаємодія у сфері економіки має вирішальне значення для стимулювання торгівлі, інвестицій та економічного зростання як України, так і Іспанії. Торгівельні угоди, інвестиційні проєкти, а також співпраця в галузі промисловості та сільського господарства становлять важливий компонент двосторонніх відносин, сприяючи інтеграції України до

європейського економічного простору. Економічна співпраця також допомагає обом країнам зміцнювати свої позиції на міжнародному ринку, залучаючи нові інвестиції та ресурси.

Ще одна категорія, яка буде розглядатись у нашому дослідженні – це культурна дипломатія. У Політичному словнику культурна дипломатія визначається як діяльність держав, що спрямована на просування своєї культури за кордоном для досягнення зовнішньополітичних цілей. Через культурну дипломатію країна прагне формувати позитивний імідж, підтримувати міжкультурний обмін і зміцнювати довіру в міжнародних відносинах. Сюди входять культурні обміни, мистецькі виставки, освітні програми [8]. В Словнику міжнародних відносин культурна дипломатія розглядається як частина стратегії «м'якої сили», яка дозволяє країні впливати на міжнародну аудиторію через культурні заходи та міжкультурні проєкти. Культурна дипломатія спрямована на покращення взаєморозуміння між країнами та створення позитивного іміджу через культурні продукти, мистецькі проєкти, кінофестивалі, освіту [9]. Культурні проєкти, виставки, обміни митцями та студентами, навчальні програми та інші заходи створюють позитивний імідж України та Іспанії на міжнародній арені. Культурна дипломатія також відіграє роль у подоланні культурних бар'єрів, сприяючи зближенню народів та розвитку взаємного розуміння.

Політичний діалог між Україною та Іспанією включає обговорення широкого кола питань, серед яких регіональна безпека, боротьба з тероризмом, а також підтримка демократичних реформ в Україні. Цей процес сприяє зміцненню політичної стабільності в регіоні та підвищенню довіри між державами. Важливо відзначити, що Іспанія, як член Європейського Союзу, сприяє підтримці України у її прагненні до європейської інтеграції, надаючи консультативну та фінансову допомогу для проведення реформ. У Політичному словнику політичний діалог визначається як процес обміну думками, позиціями та пропозиціями між різними політичними акторами (державами, міжнародними організаціями, партіями), що має на меті досягнення взаєморозуміння,

вирішення конфліктів або узгодження спільних рішень. Такий діалог може проводитися як на офіційному, так і на неформальному рівні, охоплюючи питання внутрішньої або зовнішньої політики [8]. У Словнику міжнародних відносин політичний діалог розглядається як інструмент дипломатії, спрямований на забезпечення стабільності та вирішення суперечок між країнами. Це означає постійний процес взаємодії та обговорення ключових питань, які можуть включати теми безпеки, економічної співпраці, прав людини. Словник акцентує увагу на важливості регулярності та відкритості у такому діалозі для досягнення ефективного взаєморозуміння [9].

Взаємодія у гуманітарній сфері охоплює співпрацю у галузях науки, освіти, медицини, спорту та туризму. Така співпраця сприяє розвитку людського потенціалу, обміну знаннями і технологіями, а також формує тісніші зв'язки між народами. Спільні наукові конференції, навчальні програми для студентів та молодих науковців є прикладами успішних гуманітарних ініціатив, які допомагають зміцнювати позитивні відносини між державами. Термін «гуманітарні зв'язки» не має усталеного визначення в українських словниках. Однак, аналіз наукових статей дозволяє зрозуміти його зміст. Зокрема, у статті Лукаша О.І. «Українсько-індійські гуманітарні зв'язки: історія і сучасність» зазначено, що ці зв'язки охоплюють співпрацю в галузях науки, освіти та культури [10]. Отже, «гуманітарні зв'язки» можна визначити як взаємодію між Україною та Іспанією в сферах науки, освіти, культури та інших гуманітарних напрямів, спрямовану на обмін знаннями, досвідом та культурними цінностями.

Важливим аспектом українсько-іспанських відносин є питання трудової міграції. Українські працівники, що виїжджають до Іспанії, роблять значний внесок у розвиток іспанської економіки, особливо у галузях сільського господарства, будівництва та обслуговування. Водночас, Іспанія надає трудовим мігрантам можливості інтеграції, захищаючи їхні права на основі національного та міжнародного законодавства. Тлумачний словник української мови визначає, що трудова міграція – це переміщення людей з однієї країни в іншу з метою працевлаштування та отримання кращих умов праці. Додатково підкреслюється,

що це може стосуватися як внутрішньої, так і зовнішньої міграції, зумовленої економічними причинами [11]. Енциклопедія сучасної України надає визначення, яке акцентує увагу на економічних мотивах, що спонукають до тимчасового або постійного переселення за кордон для отримання більш оплачуваної або постійної роботи. Трудова міграція, згідно з цим джерелом, зумовлена диспропорцією між попитом і пропозицією на ринку праці [12]. Відповідно до документів МОП, трудова міграція описується як процес, коли особа переселяється з однієї країни до іншої з метою працевлаштування, підвищення доходів та життєвого рівня, а також отримання кращих умов праці. МОП підкреслює важливість захисту прав трудових мігрантів і вважає трудову міграцію фактором розвитку обох країн – країни відправлення та країни прийому [13].

Українсько-іспанські відносини охоплюють широкий спектр взаємодій, включаючи дипломатичну, економічну, культурну та гуманітарну співпрацю. Дипломатичні зв'язки забезпечують платформу для політичного діалогу та захисту національних інтересів, тоді як економічна співпраця сприяє торгівлі та інвестиціям, підтримуючи інтеграцію України до європейського економічного простору. Культурна дипломатія й гуманітарні ініціативи формують позитивний імідж і зближують суспільства обох країн. Важливу роль також відіграє трудова міграція, що сприяє економічному зростанню й соціальній інтеграції. Комплексне дослідження цих відносин дозволяє розробляти ефективні стратегії співпраці, враховуючи інтереси обох держав.

Розглянемо концептуальні засади нашого дослідження. В першу чергу, це історичний контекст. Історичний розвиток відносин між Україною та Іспанією є багатограним і охоплює різні періоди та аспекти співпраці. Перші контакти між українськими та іспанськими землями можна простежити ще в V столітті, коли сарматські племена аланів, що мешкали в українських степах, переселилися на територію сучасної Іспанії [14]. У XVII столітті українські козаки брали участь у Тридцятилітній війні (1618–1648) на боці католицької коаліції, до якої входила Іспанія. Це свідчить про військову співпрацю між українськими та іспанськими

силами в той період. Під час Громадянської війни в Іспанії (1936–1939) українці також брали участь у бойових діях. Зокрема, українські бригади, сформовані з комуністів Західної України, воювали на боці республіканців, тоді як колишні солдати Української Народної Республіки підтримували націоналістів під проводом Франко. Після здобуття Україною незалежності в 1991 році Іспанія визнала її суверенітет 31 грудня 1991 року, а дипломатичні відносини були встановлені 30 січня 1992 року. У 1992 році Іспанія відкрила посольство в Києві, а в 1995 році Україна відкрила посольство в Мадриді [14]. Протягом останніх десятиліть двосторонні відносини між Україною та Іспанією розвивалися в різних сферах, включаючи економіку, культуру та політику. Іспанія підтримує європейські прагнення України та сприяє її інтеграції до Європейського Союзу [15]. Таким чином, історичний контекст українсько-іспанських відносин демонструє тривалу та різноманітну взаємодію, яка заклала основу для сучасної співпраці між двома країнами

Наступна концептуальна засада нашого дослідження – це євроінтеграційний вимір – визначення ролі Іспанії як члена ЄС у сприянні європейській інтеграції України та підтримці реформ. Під час свого головування в Раді ЄС у другій половині 2023 року Іспанія визначила всебічну підтримку України одним із основних пріоритетів [16]. 1 липня 2023 року, у перший день головування Іспанії в Раді ЄС, прем'єр-міністр Педро Санчес відвідав Київ, де разом із президентом України Володимиром Зеленським підписав спільну декларацію. У цьому документі Іспанія підтвердила свою підтримку кандидатури України на вступ до ЄС та висловила готовність працювати з Україною під час її прогресу у виконанні умов для членства [17]. У травні 2024 року Іспанія підписала з Україною безпекову угоду, згідно з якою у 2024 році передбачено надання 1 млрд євро військової допомоги Україні. Угода також передбачає проведення консультацій у разі майбутнього збройного нападу росії на Україну протягом 24 годин з метою визначення відповідних подальших кроків [18]. Крім того, Іспанія підтримує початок переговорів щодо вступу України до ЄС. 8 листопада 2023 року міністр закордонних справ Іспанії Хосе Мануель

Альбарес підтвердив тверду відданість Іспанії захисту миру, суверенітету й територіальної цілісності України, а також підтримку початку переговорів щодо вступу України в ЄС [19]. Таким чином, Іспанія активно сприяє європейській інтеграції України, підтримуючи її на шляху до членства в ЄС та надаючи необхідну допомогу для реалізації реформ і зміцнення безпеки.

Важливою концептуальною засадою нашого дослідження є також політика добросусідства - розвиток взаємовигідних відносин, що сприяють регіональній стабільності та безпеці. У 2024 році Україна та Іспанія значно посилили свої двосторонні відносини, сприяючи регіональній стабільності та безпеці. 27 травня 2024 року в Мадриді Президент України Володимир Зеленський та Прем'єр-міністр Іспанії Педро Санчес підписали двосторонню Угоду про співробітництво у сфері безпеки [20]. Угода зобов'язує сторони у разі майбутнього збройного нападу на Україну протягом 24 годин провести консультації для визначення подальших кроків. Це підкреслює рішучість Іспанії підтримувати Україну стільки, скільки буде потрібно, у координації з міжнародними партнерами та союзниками, щоб допомогти Україні захистити себе та запобігти можливій ескалації агресії [21]. Таким чином, у 2024 році політика добросусідства між Україною та Іспанією досягла нового рівня, що сприяє зміцненню регіональної стабільності та безпеки обох країн.

Окрім того, ми будемо спиратись на міжнародне право – дотримання обома сторонами міжнародних норм та договорів, що регулюють їхні взаємини. Україна та Іспанія підтримують двосторонні відносини, засновані на дотриманні міжнародного права та виконанні відповідних договорів. Після встановлення дипломатичних відносин у 1992 році обидві країни підписали низку угод, спрямованих на зміцнення співпраці в різних сферах. У вересні 2020 року було підписано Конвенцію між Україною та Іспанією про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та запобігання податковим ухиленням. Цей документ замінив застарілу угоду від 1985 року та сприяв усуненню перешкод для інвестицій і торгівлі між країнами [22]. Іспанія послідовно підтримує суверенітет та територіальну цілісність України в межах її

міжнародно визнаних кордонів. Прем'єр-міністр Іспанії Педро Санчес неодноразово наголошував на важливості захисту міжнародного права, зокрема в контексті ситуації в Україні [23].

Українсько-іспанські відносини в 2024 році розвиваються на тлі глобальних викликів, які впливають на обидві країни. Серед основних чинників, що впливають на двосторонні відносини, можна виділити міграційні, економічні та політичні аспекти. Європейський Союз, включно з Іспанією, стикається з посиленням нелегальної міграції. У жовтні 2024 року президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн представила новий план з десяти пунктів для протидії нелегальній міграції, який також передбачає зміни для українців. Зокрема, планується організація центрів для мігрантів за межами ЄС та впровадження нових правил, що регулюють довгострокове перебування біженців з України [24]. Економічна співпраця між Україною та Іспанією залишається важливим аспектом двосторонніх відносин. У червні 2024 року відбулося 4-те засідання Змішаної Міжурядової українсько-іспанської Комісії з економічного і промислового співробітництва, під час якого було досягнуто домовленостей у сферах енергетики, транспорту та гуманітарного розмінування. Україна отримала доступ до іспанських державних фондів відновлення на 50 млн євро та додатковий грант у розмірі 1 млн євро для підтримки стійкості приватного сектора [25]. Політична підтримка України з боку Іспанії залишається стабільною. Іспанія продовжує підтримувати суверенітет та територіальну цілісність України, а також надає гуманітарну та військову допомогу. У червні 2024 року під час Українсько-іспанського бізнес-форуму було підкреслено готовність іспанських компаній співпрацювати з українським бізнесом та долучатися до відновлення економіки України [26]. Таким чином, попри глобальні виклики, українсько-іспанські відносини продовжують розвиватися, зосереджуючись на співпраці в економічній, політичній та гуманітарній сферах.

Соціокультурні фактори відіграють ключову роль у формуванні та розвитку українсько-іспанських відносин. Розуміння культурних особливостей та відмінностей сприяє ефективній співпраці та взаєморозумінню між народами.

В Іспанії обід зазвичай відбувається між 14:00 та 16:00, а вечеря – після 21:00, що пов'язано з традицією сієсти. В Україні обід та вечеря відбуваються раніше. В Іспанії прийнято вітатися поцілунками в щоки, навіть між малознайомими людьми, тоді як в Україні зазвичай обмежуються рукоштовками або кивком голови. В Україні дарують непарну кількість квітів, оскільки парна асоціюється з похоронами. В Іспанії таких обмежень немає [27]. Розуміння та врахування цих культурних особливостей сприяє ефективнішій комунікації та співпраці між українцями та іспанцями. Наприклад, знання про різницю в часі прийому їжі допомагає планувати ділові зустрічі у зручний для обох сторін час. Врахування традицій привітання та дарування подарунків дозволяє уникнути непорозуміння та сприяє встановленню довірчих відносин.

Отже, ці елементи є основою для структурованого аналізу українсько-іспанських відносин, що дозволяє комплексно оцінити як позитивні досягнення, так і виклики та проблеми, які стоять на шляху їхнього розвитку.

1.2 Джерела та методи дослідження українсько-іспанських відносин

Дослідження українсько-іспанських відносин спирається на широкий спектр джерел, які дозволяють отримати повну картину історичного, дипломатичного, економічного та культурного розвитку взаємовідносин між Україною та Іспанією. Умовно ці джерела можна згрупувати в шість основних категорій: архівні та дипломатичні документи, наукові праці, матеріали міжнародних організацій, засоби масової інформації, інтернет-ресурси та матеріали культурних обмінів. Нижче подано аналіз кожної з груп джерел, що мають важливе значення для вивчення українсько-іспанських відносин.

Архівні документи є надзвичайно важливими для дослідження становлення та розвитку українсько-іспанських відносин. Ця група джерел включає дипломатичні листування, меморандуми, звіти та інші офіційні документи, зокрема матеріали з архівів Міністерства закордонних справ України та архіви іспанських дипломатичних установ. Центральний державний архів

вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) зберігає документи Міністерства закордонних справ України, що стосуються дипломатичних взаємин України з Іспанією, починаючи з періоду проголошення незалежності України. У фондах ЦДАВО представлені офіційні документи, включаючи дипломатичні листування, меморандуми, угоди та договори, що надають детальну інформацію про процес налагодження контактів та співпраці [28]. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (ГДА МЗС України) містить матеріали про політичні та економічні переговори, дипломатичні ноти, а також звіти українських дипломатичних представників в Іспанії. Документи цього архіву висвітлюють розвиток двосторонніх відносин на рівні офіційних заяв, аналізують міжнародний контекст взаємин і стратегічні інтереси [29]. Архів Міністерства закордонних справ Іспанії (Archivo del Ministerio de Asuntos Exteriores de España) містить документи, які стосуються відносин Іспанії з Україною. Тут зберігаються дипломатичні доповіді іспанських представників в Україні, меморандуми, аналізи політичної ситуації в Україні, що дозволяють вивчати офіційну позицію Іспанії, а також її стратегію у розвитку міжнародних відносин [30]. Національний історичний архів Іспанії (Archivo Histórico Nacional de España) містить історичні документи, що допомагають досліджувати ранні етапи українсько-іспанських відносин, зокрема в рамках культурного обміну та перших контактів, які виникали ще в період ХХ століття [31]. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України) зберігає документи громадських організацій, які мають відношення до культурної дипломатії, організації культурних обмінів, конференцій і виставок, що сприяли формуванню культурних і освітніх зв'язків між Україною та Іспанією [32]. Архів Українського інституту національної пам'яті містить матеріали про видатних українців, які мали контакти з Іспанією, та про українські організації за кордоном, що сприяли поширенню української культури та ідеології. Ці документи є важливими для вивчення впливу громадських ініціатив на міжкультурні зв'язки [33]. Бібліотека та архів іспанського Конгресу депутатів (Archivo y Biblioteca del Congreso de los

Diputados de España) зберігає парламентські звіти та документи щодо обговорень, пов'язаних з відносинами між Іспанією та іншими країнами, зокрема з Україною. Документи архіву можуть відображати позицію іспанських депутатів стосовно різних аспектів співпраці з Україною [34].

Отже, матеріали архівів відображають як позиції обох держав у міжнародній політиці, так і конкретні кроки, зроблені для налагодження співпраці та взаємного визнання. Дослідження архівних матеріалів дозволяє простежити процес офіційного встановлення дипломатичних зв'язків та подальший розвиток відносин між Україною та Іспанією. Наприклад, документи, які зберігаються в архівах обох країн, містять цінну інформацію про хід переговорів, прийняті рішення та інші важливі події, що мали вплив на обидві сторони.

Документи міжнародних організацій та міжурядові угоди, пов'язані з діяльністю України та Іспанії в рамках міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС, Рада Європи та інші, а також тексти міжурядових угод і договорів. У цих документах відображені ключові домовленості, принципи та завдання, які обидві країни ставили перед собою в межах міжнародних відносин. Зокрема, угоди про співпрацю у сфері економіки, культури, оборони та інших напрямків показують, як Україна та Іспанія розвивали двосторонні зв'язки в контексті загальноєвропейських процесів (таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1

Угоди між Іспанією та Україною як джерела до дослідження взаємин між країнами [35]

Рік	Назва угоди	Опис	Характеристика
1985	Угода про уникнення подвійного оподаткування	Спрямована на запобігання подвійного оподаткування доходів та капіталу, що сприяє	Сприяє економічній співпраці, усуває податкові бар'єри для бізнесу, стимулює

		розвитку економічних зв'язків та інвестицій між країнами.	інвестиційну активність між Україною та Іспанією.
1995	Угода про міжнародні автомобільні перевезення	Регулює питання міжнародних автомобільних перевезень між Україною та Іспанією, сприяючи розвитку транспортних коридорів та логістики.	Покращує транспортну інфраструктуру між країнами, забезпечує логістичну зручність та полегшує доступ до ринків.
1996	Договір про дружбу та співробітництво	Заклав основу для розвитку двосторонніх відносин, визначивши принципи співпраці в політичній, економічній та культурній сферах.	Визначає загальні принципи відносин між державами, підсилює дружні зв'язки та закріплює основи для взаємодії у різних сферах.
1996	Угода про економічне та промислове співробітництво	Спрямована на розвиток торговельно-економічних відносин, сприяння інвестиціям та співпраці в промисловій сфері.	Підтримує економічну активність між країнами, відкриває можливості для спільних проєктів у промисловості.
1996	Угода про культурне та освітнє співробітництво	Визначає напрямки співпраці в галузі культури, освіти, науки та спорту, сприяючи взаємному збагаченню культур та зміцненню	Підсилює культурний та освітній обмін, створює основу для розвитку дружніх зв'язків через освітні й культурні програми.

		міжлюдських контактів.	
1996	Угода про повітряне сполучення	Встановлює правові основи для здійснення авіап перевезень між двома країнами, сприяючи розвитку туризму та бізнес-контактів.	Стимулює туристичний потік, покращує доступ до обох країн для бізнесу та культурних зв'язків.
1996	Угода про соціальне забезпечення	Регулює питання соціального захисту громадян обох країн, які працюють або проживають на території іншої держави.	Гарантує соціальні права працівників, забезпечує доступ до соціальних послуг для громадян на території партнерської країни.
1998	Угода про взаємний захист інвестицій	Спрямована на захист прав інвесторів та створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності між країнами.	Забезпечує захист інтересів інвесторів, підвищує довіру та безпеку для інвестиційного клімату.

Ці документи не лише висвітлюють конкретні досягнення та результати, але й демонструють прагнення обох країн до інтеграції та участі у спільних проєктах і програмах. Аналіз міжнародних договорів і угод дозволяє побачити, як українсько-іспанські відносини розвивалися у контексті глобальних та регіональних викликів.

Наступна група – монографії, статті, дисертації та інші академічні публікації, які стосуються різних аспектів українсько-іспанських відносин,

зокрема політичних, економічних, культурних. Наукові праці відображають різноманітні підходи до вивчення двосторонніх відносин, дозволяючи зрозуміти не лише історичні аспекти, але й соціокультурний контекст та актуальні проблеми. Жолонко Т. В. в дисертації «Українсько-іспанське міждержавне співробітництво у контексті європейської політики України» аналізує міждержавне співробітництво між Україною та Іспанією в політичній, економічній та культурно-гуманітарній сферах, а також розглядається місце Іспанії у зовнішньополітичній стратегії України [36]. Талапко Н. С., Тищук А. Г. у статті «Українсько-іспанські відносини в процесі європейської інтеграції» досліджують становлення та розвиток співробітництва між Україною та Іспанією в контексті європейської інтеграції, аналізуються основні проблеми та окреслюються перспективні напрямки міждержавних взаємовідносин [37]. Диченко Д. у статті «Ключові особливості двосторонніх відносин з Україною, взаємного сприйняття та культурної сфери Королівства Іспанія» аналізує динаміку двосторонніх відносин між Україною та Іспанією протягом останніх 10 років, включаючи політичні, економічні та культурні аспекти співпраці [15].

Засоби масової інформації є важливим джерелом для вивчення громадської думки та висвітлення українсько-іспанських відносин у різних медійних контекстах. Аналіз українських та іспанських періодичних видань дозволяє відстежити розвиток подій, ставлення суспільства до окремих аспектів двосторонньої співпраці та реакцію на різні події. Публікації в пресі, зокрема статті, аналітичні огляди, інтерв'ю з експертами та політичними діячами, відображають важливі моменти в українсько-іспанських відносинах та дозволяють виявити зміни у сприйнятті співпраці обох країн. ЗМІ також слугують платформою для аналізу та обговорення питань культурного обміну, економічної співпраці та політичної підтримки, зокрема в періоди кризових ситуацій або політичних змін.

Інтернет-ресурси стали ключовим джерелом інформації в сучасному світі, зокрема для дослідження міжнародних відносин. Офіційні веб-сайти урядових структур, міжнародних організацій, освітніх та культурних закладів надають

доступ до великого обсягу інформації про українсько-іспанські відносини. Ці ресурси дозволяють отримати актуальні дані, аналітичні матеріали, звіти та прогнози. Окрім того, електронні бази даних і аналітичні портали часто публікують інформацію, що розкриває актуальні питання співпраці, результати проведених заходів і спільних ініціатив. Завдяки швидкому доступу до інформації інтернет-ресурси дозволяють забезпечити безперервний зв'язок та обмін даними між дослідниками та громадськістю.

Матеріали, що стосуються культурних і освітніх обмінів, є окремою важливою категорією джерел. Вони містять інформацію про взаємодію культурних інститутів, університетів, стипендіальні програми, виставки, конференції та інші події, спрямовані на зміцнення культурних зв'язків між Україною та Іспанією. Наприклад, заходи, які організуються Українським інститутом або культурними представництвами Іспанії, сприяють популяризації культурного надбання обох країн. Аналіз культурних та освітніх програм дозволяє відстежити, як культурний обмін впливає на відносини між країнами, створюючи платформу для міжкультурного діалогу, обміну досвідом та зміцнення двосторонніх зв'язків.

Сукупність архівних документів, наукових праць, міжнародних угод, публікацій у ЗМІ, інтернет-ресурсів і матеріалів культурного обміну надає широке уявлення про розвиток українсько-іспанських відносин. Кожна група джерел містить унікальну інформацію, яка сприяє поглибленому розумінню та структурованому аналізу багатогранних аспектів взаємин між Україною та Іспанією, зокрема на дипломатичному, економічному, політичному та культурному рівнях. Такий підхід дозволяє створити цілісне бачення розвитку взаємин, а також виявити перспективи та виклики, що стоять перед країнами у сучасному світі.

Дослідження українсько-іспанських відносин потребує використання різноманітних наукових методів, що дозволяють охопити широкий спектр політичних, економічних та культурних аспектів взаємодії між державами. Серед них ключовими є історичний, порівняльний, системний, контент-аналіз,

соціологічне опитування, статистичний метод та метод кейс-стаді. Кожен із цих методів дозволяє дослідити різні аспекти взаємовідносин та глибше зрозуміти їхню динаміку.

Першим важливим методом є історичний метод, який передбачає дослідження розвитку українсько-іспанських відносин у ретроспективі. Аналіз історичних подій дозволяє зрозуміти, як формувалася взаємодія між державами, які ключові фактори впливали на її становлення та як історичні події визначили сучасний контекст. Наприклад, можна дослідити, як дипломатичні зусилля вплинули на розвиток торгівлі або культурного обміну в різні періоди, що дозволяє глибше зрозуміти сучасні виклики та можливості. Історичний метод також допомагає простежити, як еволюціонувала співпраця між Україною та Іспанією в рамках змін геополітичних і економічних умов, що дає можливість оцінити її перспективи у майбутньому.

Порівняльний аналіз є іншим важливим інструментом для розуміння специфіки українсько-іспанських відносин. Цей метод передбачає порівняння відносин України з Іспанією та іншими державами для виявлення унікальних аспектів взаємодії. Наприклад, політичне співробітництво з Іспанією можна порівняти з подібними аспектами взаємовідносин із сусідніми державами в межах Європейського Союзу. Порівняльний аналіз також дозволяє визначити унікальні риси культурної взаємодії, наприклад, як іспанська сторона підтримує українські культурні проекти, порівняно з підтримкою від інших держав. Такий підхід дає змогу оцінити рівень економічної та політичної інтеграції, а також виокремити ті сфери, де відносини з Іспанією розвиваються особливо успішно або ж стикаються з труднощами.

Третім є системний аналіз, який передбачає розгляд українсько-іспанських відносин як комплексної системи, що складається з взаємопов'язаних елементів. Цей підхід допомагає вивчити взаємозалежність політичної, економічної та культурної складових, що дозволяє глибше зрозуміти їхній взаємний вплив. Наприклад, зміни в економічній сфері можуть вплинути на політичні відносини, і навпаки. Системний аналіз також дає змогу врахувати вплив зовнішніх

факторів на двосторонні відносини, таких як загальна політика Європейського Союзу щодо України або глобальні економічні тенденції. Застосування цього методу є важливим для виявлення факторів, які забезпечують стабільність взаємодії або, навпаки, створюють перешкоди на шляху до тіснішої співпраці.

Контент-аналіз відіграє значну роль у вивченні публічної комунікації між Україною та Іспанією. Він дозволяє аналізувати медійні матеріали, офіційні документи та інші джерела інформації, щоб зрозуміти, як події та рішення висвітлюються в суспільстві та як сприймаються громадськістю. Наприклад, аналізуючи зміст новин, статей та інших матеріалів, можна простежити, як українські та іспанські ЗМІ висвітлюють спільні ініціативи або політичні угоди. Це дозволяє не лише оцінити погляди громадськості на конкретні події, а й виявити ключові теми та питання, що викликають суспільний інтерес. Контент-аналіз сприяє також виявленню потенційних розбіжностей у поданні інформації між українськими та іспанськими джерелами.

Соціологічне опитування використовується для визначення ставлення громадян України та Іспанії до аспектів двосторонніх відносин. Цей метод дозволяє дослідити думки, погляди та очікування громадськості щодо співпраці між державами. Наприклад, соціологічні опитування можуть виявити, які аспекти взаємодії – економічні, культурні або політичні – є найбільш важливими для громадян обох країн. Також цей метод дає змогу оцінити рівень підтримки певних ініціатив, таких як культурний обмін чи економічна співпраця, і врахувати ці дані для подальшого розвитку політики.

Статистичний метод є основним інструментом для аналізу економічних аспектів відносин. Використовуючи статистичні дані про торгівлю, інвестиції, туризм і міграцію, дослідники можуть оцінити динаміку економічної взаємодії. Наприклад, аналіз статистики торгівлі між Україною та Іспанією дозволяє простежити обсяги експорту та імпорту, а також виявити найбільш перспективні галузі для подальшої співпраці. Статистичні дані про туризм можуть допомогти зрозуміти, наскільки популярною є Іспанія серед українських туристів і навпаки.

Статистичний метод також дозволяє виявити динаміку міграційних процесів, що є важливим аспектом соціально-економічних відносин між країнами.

Нарешті, метод кейс-стаді дозволяє зосередитися на аналізі конкретних прикладів співпраці між Україною та Іспанією. Це можуть бути культурні проєкти, спільні бізнес-ініціативи чи інші успішні або проблемні приклади взаємодії. Наприклад, дослідження успішного культурного обміну між країнами може продемонструвати ефективність взаємодії у культурній сфері та сприяти розвитку подібних ініціатив у майбутньому. Аналіз конкретних випадків дозволяє оцінити практичні аспекти співпраці та виявити потенційні труднощі, які можуть виникати на етапі реалізації проєктів.

Отже, поєднання цих методів дозволяє дослідникам комплексно та об'єктивно вивчити українсько-іспанські відносини, охоплюючи різні аспекти їхньої взаємодії. Історичний, порівняльний та системний аналізи сприяють розумінню загальної картини відносин, а контент-аналіз, соціологічні опитування, статистичні дані та кейс-стаді надають конкретну інформацію, необхідну для оцінки сучасного стану співпраці.

Висновки до розділу 1

Розгляд теоретичних основ дослідження українсько-іспанських відносин виявив необхідність чіткого визначення основних категорій і понять, а також обґрунтування концептуальних підходів до вивчення двосторонніх відносин. Українсько-іспанські взаємини є складною системою, що включає дипломатичні, економічні, культурні та соціальні компоненти. Глибокий аналіз таких відносин вимагає комплексного підходу, що ґрунтується на використанні загальновизнаних наукових методів, які забезпечують об'єктивність та різносторонність дослідження.

Відносини між Україною та Іспанією мають вагоме підґрунтя в історичному аспекті, яке відображає багатовікову взаємодію обох країн. Ретроспективний аналіз дозволяє не лише зрозуміти сучасний стан цих відносин,

але й прогнозувати їх майбутній розвиток. Такі елементи, як політичний діалог, економічна співпраця, культурні ініціативи та гуманітарні зв'язки, формують фундамент українсько-іспанської взаємодії, закріплюючи офіційні відносини в рамках міжнародного права та сприяючи інтеграції України до європейського простору.

Застосування історичного методу дозволяє оцінити еволюцію взаємин у контексті змінних зовнішньополітичних і економічних умов, а порівняльний аналіз дає змогу виявити особливості та унікальні аспекти співпраці України та Іспанії. Системний аналіз забезпечує цілісне бачення відносин, розглядаючи їх як систему взаємопов'язаних елементів. Контент-аналіз документів і медійних матеріалів дозволяє зрозуміти громадське сприйняття українсько-іспанської співпраці, а соціологічні опитування додають емпіричний компонент, що відображає громадську думку. Статистичний метод надає точну інформацію про обсяги взаємодії, а метод кейс-стаді дозволяє дослідити практичні аспекти співпраці.

Таким чином, теоретичні основи дослідження українсько-іспанських відносин сприяють створенню структурованої аналітичної бази для поглибленого вивчення взаємовідносин у різних сферах. Використання комплексного методологічного підходу дозволяє забезпечити точність, об'єктивність і всебічність аналізу, що сприятиме більш глибокому розумінню поточного стану та перспектив українсько-іспанської співпраці.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИН

2.1 Історичні аспекти політичної співпраці між Україною та Іспанією

30 січня 1992 року було офіційно встановлено дипломатичні відносини між Україною та Іспанією, відновлюючи контакти на політичному рівні. З нагоди 25-річчя цієї події, 30 січня 2017 року, іспанський уряд оприлюднив заяву, в якій висловив підтримку українській громаді в Іспанії, наголосивши на її внеску в процес інтеграції та зазначивши: «...завдяки міцним спільним інтересам, зокрема тим, що представляє численна українська спільнота в Іспанії, яка є прикладом інтеграції в нашій країні», - зазначили в іспанському МЗС, побажавши українському народу миру, добробуту та процвітання. Ще в 1992 році у своїй заяві МЗС Іспанії з симпатією підтримав повернення України до європейської спільноти [42].

До 1991 року Україна вже була відома іспанцям, однак, як окрема політична одиниця, Україна стала об'єктом уваги Іспанії після Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року. У січні 1992 року прем'єр-міністр Іспанії соціаліст Феліпе Гонсалес (1982–1996) заявив, що росія, Україна та Румунія є пріоритетними державами у політиці Іспанії в Східній Європі. Офіційне встановлення дипломатичних відносин стало питанням лише узгодження графіків міністрів і було досягнуте 30 січня 1992 року в Празі.

Означений пріоритет Іспанії охоплював, зокрема, відкриття нових посольств у численних новоутворених країнах. Незабаром після встановлення дипломатичних відносин до Києва прибула делегація іспанського МЗС для організації роботи посольства. В результаті, у серпні 1992 року в Києві розпочало свою діяльність перше дипломатичне представництво Іспанії на території колишнього СРСР [42].

Посольство України в Іспанії було засноване в червні 1995 року, спочатку у центрі Мадриду під керівництвом Олександра Гнедиха. Згодом, за ініціативи першого посла України Олександра Тараненка, було придбано окрему будівлю

для посольства та консульського відділу. З часом українська дипломатична присутність в Іспанії розширилася з відкриттям Генерального консульства України в Барселоні та Консульства України в Малазі, що свідчить про прагнення України поглибити дипломатичні зв'язки з Іспанією.

Особливо значущими для аналізу українсько-іспанських відносин є слова іспанського міністра закордонних справ Фернандеса Ордонеса, які він висловив під час офіційного візиту до Києва у квітні 1992 року: «Іспанія розглядає Україну як ключову для стабільності в Європі, і ми прагнемо підтримувати найкращі відносини між нашими країнами. Із найбільшою симпатією ми сприймаємо повернення України до європейського співтовариства... Україна, повністю європейська держава, має право обирати власний шлях. Хочу запевнити у співпраці, солідарності та підтримці Іспанії у справі відновлення української ідентичності». Цього ж року Україна отримала від Іспанії кредит на суму 250 мільйонів доларів для придбання іспанських товарів і послуг[42].

З 1994 року Дипломатична академія МЗС Іспанії приймала на навчання українських дипломатів. Зокрема, В'ячеслав Баранов, Олег Власенко та Олександр Хрипунов згодом обіймали посади в дипломатичних установах України в Іспанії. Олег Власенко, в.о. посла України в Іспанії у 2004–2006 роках, нині керує консульством в Малазі. У 1996 році він отримав диплом академії з рук королів Хуана-Карлоса та Софії.

Іспанський король запросив Леоніда Кравчука відвідати Мадрид ще у 1992 році. Однак першим Президентом України, який здійснив державний візит до Іспанії, став Леонід Кучма в листопаді 1996 року. Під час цього візиту було підписано п'ять важливих двосторонніх угод, зокрема Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Іспанією. Для громадян обох країн також є значущою Угода про соціальне забезпечення, хоча на сьогодні триває підготовка до підписання нової редакції [42].

Під час візиту глави обох держав обмінялися державними нагородами. Президент України Л. Кучма нагородив короля Хуана-Карлоса Орденом Ярослава Мудрого I ступеня, який на той час був найвищою державною

нагородою України, присуджуваною як українцям, так і іноземцям. Такою ж відзнакою була нагороджена королева Софія Грецька. У свою чергу, Іспанія нагородила Л. Кучму Орденом «За цивільні заслуги» вищого ступеня, а Людмилу Кучму – дамським ступенем цього ордена. Великий Хрест Ордена «За цивільні заслуги» було вручено також Геннадію Удовенку, міністру закордонних справ, і Дмитру Табачнику, главі Адміністрації Президента України.

Атлантична інтеграція України розпочалася також з Мадриду. У 1997 році Президент України Леонід Кучма підписав Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО, за присутності іспанського прем'єр-міністра Хосе-Марії Азнара та Генерального секретаря НАТО Хав'єра Солани.

З 2005 року Луїс-Міель Ромеро Вільяфранка, відомий іспанський юрист, обіймає посаду почесного консула України у Валенсії, єдиного в Іспанії. У 2016 році посольство України представило його до державної нагороди за внесок у відносини між країнами, проте нагородження не відбулося [42].

Під час візиту до Іспанії у 2007 році міністр закордонних справ України Арсеній Яценюк подякував за резолюцію нижньої палати парламенту Іспанії, яка вшанувала пам'ять жертв Голодомору, визнаного геноцидом у автономіях Країна Басків, Каталонія та на Балеарських островах. Цьому сприяв тодішній Генеральний консул України в Барселоні Юрій Клименко разом із українськими асоціаціями.

У 2010 році іспанський посол вручив Петру Порошенку Великий Хрест Ордена «За цивільні заслуги», відзначивши його внесок у розвиток українсько-іспанських відносин. Нагадаємо, що офіційний візит Порошенка до Іспанії відбувся ще у 2005 році, коли він був секретарем РНБО України, а в січні 2010 року – як міністр закордонних справ.

Результатом подальшої співпраці стала підписана угода про взаємне визнання та обмін національних посвідчень водія, на чому наполягала Федерація українських асоціацій Іспанії. Для російських громадян в Іспанії подібна можливість поки що недоступна [42].

Протягом останніх років Україну відвідали численні високопосадовці з Іспанії. Однак на рівні державного або урядового візиту іспанських лідерів до України поки не відбулося. У 2012 році тодішні принц Феліпе та принцеса Летісія, разом із прем'єр-міністром Маріано Рахоем, приїхали до Києва, щоб підтримати національну збірну Іспанії у фіналі Євро-2012.

13 березня 2014 року іспанський парламент виявив солідарність з Україною, коли посол України Сергій Погорельцев був присутній у залі засідань. Іспанські депутати вітали його оплесками, демонструючи підтримку в зв'язку із захопленням Криму. У вересні 2014 року Іспанія надала Україні гуманітарну допомогу – 300 шоломів та 500 бронежилетів для Збройних сил України.

Візит міністра закордонних справ Іспанії Хосе Мануеля Гарсії-Марайо до Києва в лютому 2015 року іспанська преса розцінила як доказ підтримки Іспанією України.

Минулі річниці встановлення дипломатичних відносин України та Іспанії слугували підґрунтям для громадсько-наукового аналізу розвитку та перспектив партнерства: зокрема, до 15-річчя відносин було підготовлено рекомендації робочої групи «Україна-Іспанія» у Барселоні, а до 20-річчя Центр Разумкова та іспанський Інститут міжнародних питань і зовнішньої політики випустили працю «Українсько-Іспанський стратегічний діалог» [42].

Окрім динамічного політичного діалогу, офіційні документи іспанського МЗС зазначають важливу роль гуманітарних програм, таких як щорічне приймання українських дітей в іспанських родинах на літній період, а також вагому присутність української діаспори в Іспанії, яка зробила значний внесок у розвиток країни та повністю інтегрована в іспанське суспільство.

Українська культурна спадщина також відображена в Іспанії через наявність низки вулиць, названих на честь України, та вшанування пам'яті через пам'ятні знаки, зокрема меморіал Чорнобильської катастрофи, встановлений у передмісті Барселони у 2006 році. До 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка в Алкалі де Енарес було створено «садок вишневий» та встановлено пам'ятний знак на його честь.

З нагоди 400-річчя з дня смерті Мігеля де Сервантеса, за ініціативи Українського товариства Університету Валенсії та за підтримки Асоціації іспаністів України, у Нагуєвичах було встановлено барельєф іспанському письменнику, що підкреслює культурний взаємообмін між Україною та Іспанією [42].

Символічно, що 24 серпня 2016 року, під час параду Незалежності України на Хрещатику, присутніми були Посол Іспанії в Україні Херардо А. Буайо Оттоне та Посол України в Іспанії Анатолій Щерба, що демонструє спільний погляд обох країн на майбутнє їхніх відносин та готовність до подальшої співпраці.

У 2017 році відзначалося 25-річчя встановлення дипломатичних відносин між Україною та Іспанією. З цієї нагоди іспанський уряд підкреслив важливість української громади в Іспанії та висловив підтримку суверенітету й територіальної цілісності України.

Встановлення дипломатичних відносин між Україною та Іспанією у 1992 році стало важливим кроком у формуванні стійкого політичного та культурного діалогу між двома країнами. Відзначивши Україну як пріоритетний об'єкт своєї східноєвропейської політики, Іспанія не лише ініціювала відкриття дипломатичних представництв, а й демонструвала симпатію та підтримку в поверненні України до європейської спільноти. Зокрема, відкриття Посольства України в Мадриді та Генерального консульства в Барселоні стало символом зміцнення українсько-іспанських відносин, що сприяло розширенню української дипломатичної присутності в Іспанії.

Особливо значущими стали культурні й гуманітарні зв'язки, які зміцнюють спільні історичні традиції та сприяють інтеграції українців в іспанське суспільство. Відзначення пам'ятних дат і встановлення меморіалів, зокрема на честь жертв Голодомору та Чорнобильської катастрофи, стало прикладом пошани до української культурної спадщини. Активна участь української діаспори в Іспанії, підтримка її урядом Іспанії, а також прийняття

українських дітей в іспанських сім'ях у рамках гуманітарних програм підсилюють міждержавні зв'язки.

Економічна та політична підтримка України, зокрема надання кредитів, а також підтримка Іспанією суверенітету й територіальної цілісності України, підтверджують значущість двосторонніх відносин у контексті сучасних викликів. Взаємні візити високопосадовців та обмін нагородами свідчать про взаємне прагнення зміцнювати стратегічне партнерство.

Таким чином, українсько-іспанські відносини демонструють стійкість і динамічність, що виявляється в активній співпраці на політичному, економічному та культурному рівнях. Це партнерство має значні перспективи для подальшого розвитку в контексті сучасних європейських процесів та викликів, що стоять перед обома країнами.

2.2 Економічні зв'язки між Україною та Іспанією до початку російсько-української війни

До початку російсько-української війни економічні відносини між Україною та Іспанією розвивалися поступово, з акцентом на торгівлю та інвестиції.

Іспанія є одним із ключових торговельно-економічних партнерів України в Європі. Останніми роками вона стала найбільшим імпортером українських зернових у Європі та п'ятим у світі. У 2021 році товарообіг між країнами за 11 місяців зріс на понад 28%, досягнувши 2,26 мільярда доларів.

Протягом тривалого часу розвиток торговельно-економічних відносин між Україною та Іспанією гальмувався через відсутність угоди про уникнення подвійного оподаткування, яка була підписана лише у 2020 році під час візиту Міністра закордонних справ України до Іспанії. Наразі велика частина імпорту іспанських товарів до України здійснюється через посередників, зокрема через Польщу, Угорщину, Нідерланди або іспанські компанії, чії виробничі потужності розташовані в сусідніх країнах. Іспанські інвестиції в Україну також

надходять переважно через Нідерланди та Кіпр, які раніше уклали з Україною відповідні угоди. Зараз тривають внутрішньодержавні процедури для набуття чинності Конвенції про уникнення подвійного оподаткування між Україною та Іспанією [54].

На найближчу перспективу не варто очікувати суттєвого зростання іспанських інвестицій або фінансової підтримки України. Незважаючи на часткове відновлення іспанської економіки у 2021 році (зростання на 5,1% після падіння на 10,8% у 2020 році), країна все ще стикається зі значними економічними проблемами: високим рівнем безробіття (13,3% загального населення та 31,1% серед молоді) та значною зовнішньою заборгованістю (117,33% ВВП).

Останнє десятиліття відзначилося низкою візитів іспанських високопосадовців до України, зокрема, глав парламенту, міністрів і дипломатів. Хоча представники королівської родини не здійснювали офіційних візитів до України, у 2012 році Король Феліпе VI та Королева Летиція (на той час принц і принцеса) відвідали Київ, щоб підтримати національну збірну Іспанії у фіналі Євро-2012 разом із тодішнім прем'єр-міністром Маріано Рахоем.

У період з 2012 по 2017 рік Україну двічі відвідав Державний секретар із закордонних справ Іспанії, Голова Конгресу депутатів Генеральних Кортесів, а також Міністр закордонних справ Хосе Мануель Гарсія-Маргальо з робочим візитом у 2015 році. З української сторони до Іспанії за цей час прибували заступник Міністра закордонних справ, двічі Міністр інфраструктури, а також перший заступник Секретаря Ради національної безпеки України [55].

Серед найважливіших подій останнього десятиліття варто відзначити офіційний візит Президента України Петра Порошенка до Іспанії у 2018 році. Цей візит став першим за 22 роки та символічно відбувся невдовзі після призначення нового прем'єр-міністра Іспанії Педро Санчеса. У 2020 році відбувся офіційний візит Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби, під час якого значно розширено договірно-правову базу двосторонніх відносин у ключових сферах співпраці. До 1996 року контакти між країнами переважно

відбувалися на рівні урядів, парламентів і міністерств, а зустрічі глав держав проходили переважно на міжнародних форумах.

Для порівняння, відносини між Іспанією та російською федерацією мали свою динаміку. У листопаді 2018 року відбувся візит міністра закордонних справ РФ до Іспанії, де його прийняв король Феліпе VI. Тоді було підписано план консультацій на 2019-2020 роки, що високо оцінила російська сторона. У попередні роки Іспанія та росія організовували низку культурних і освітніх ініціатив, як-от Подвійні роки: 2011 рік присвячений Іспанії та росії, 2015-2016 роки – іспанській та російській мові й літературі, 2016-2017 роки – туризму. У 2019 році планувався Подвійний рік науки, досліджень і молоді, але Іспанія відклала його через вибори.

Протягом тривалого часу іспано-російські відносини розвивалися переважно у сферах енергетики, освіти, науки, інфраструктурних проєктів і космосу. Іспанія демонструвала зацікавленість у співпраці, включно зі створенням електростанцій, розробкою родовищ вуглеводнів і модернізацією атомних електростанцій у РФ. Проте після анексії Криму та початку війни на Донбасі в 2014 році ці відносини значно ускладнилися. Іспанія приєдналася до санкцій ЄС проти росії, хоча окремі посадовці, як-от міністр закордонних справ А. Дастіс у 2016 році, висловлювалися за нормалізацію відносин.

З початком повномасштабної війни росії проти України Іспанія активізувала підтримку України. Відбувся робочий візит Міністра закордонних справ, ЄС та співробітництва Хосе Мануеля Альбареса Буено на запрошення Дмитра Кулеби, а також візит до Києва Прем'єр-міністра Іспанії Педро Санчеса.

До початку російсько-української війни економічні зв'язки між Україною та Іспанією характеризувалися поступовим розвитком, зосередженим на торгівлі та інвестиціях. Іспанія виступала важливим партнером України, особливо в аграрній сфері, ставши найбільшим імпортером українських зернових у Європі. Проте відсутність угоди про уникнення подвійного оподаткування до 2020 року стримувала розширення двосторонньої співпраці.

Імпорт іспанських товарів в Україну часто здійснювався через треті країни, а інвестиції надходили переважно через Нідерланди та Кіпр. Хоча укладення відповідної конвенції між Україною та Іспанією свідчить про спроби оптимізувати економічні відносини, обсяг інвестицій залишався обмеженим через внутрішні економічні виклики Іспанії, такі як високий рівень безробіття та значна зовнішня заборгованість.

Дипломатичні зв'язки між країнами активізувалися в останні роки, про що свідчать офіційні візити високопосадовців, зокрема візит Президента України Петра Порошенка у 2018 році та Міністра закордонних справ Дмитра Кулеби у 2020 році. Ці події сприяли розширенню договірно-правової бази співпраці. Утім, на стратегічному рівні більшість контактів відбувалися у межах міжнародних форумів.

Відносини між Іспанією та російською федерацією, хоч і мали тенденцію до поглиблення в окремих галузях, суттєво ускладнилися після 2014 року через санкції ЄС, запроваджені у відповідь на анексію Криму та агресію на Донбасі. Попри певні заяви іспанських політиків щодо нормалізації відносин, стратегічне співробітництво в енергетичній і науковій сферах було значно скорочене.

З початком повномасштабного вторгнення росії до України Іспанія продемонструвала послідовну підтримку України, що підтверджують візити міністра закордонних справ Іспанії Хосе Мануеля Альбареса Буено та прем'єр-міністра Педро Санчеса до Києва. Це свідчить про новий етап у відносинах, орієнтований на посилення солідарності з Україною

2.3 Позиція Іспанії щодо вторгнення рф в Україну

Іспанія стабільно підтримує Україну в її боротьбі проти російської агресії. Уряди як Маріано Рахоя, так і Педро Санчеса, ще до початку повномасштабного вторгнення послідовно підтримували європейські санкції, запроваджені у відповідь на дії росії. З моменту початку агресії в Криму та на Донбасі, Іспанія зайняла проукраїнську позицію, надаючи фінансову та матеріальну допомогу.

Україна, зі свого боку, висловила підтримку Іспанії під час «каталонської кризи» у 2017 році, коли було проведено нелегальний референдум за незалежність Каталонії. Це сприяло посиленню антиросійської риторики з боку Іспанії. У звітах іспанської розвідки було виявлено, що російські державні структури активно втручалися в ситуацію, поширюючи дезінформацію через Інтернет, що стимулювало антиіспанські настрої в Каталонії та за її межами [58].

Під час повномасштабної війни Іспанія продовжує активно підтримувати Україну не лише політичними заявами, а й практичними діями. У перший місяць війни країна відправила десять рейсів з допомогою, зокрема наступальну зброю, оборонне обладнання та гуманітарні вантажі. Іспанія виділила найбільший у своїй історії пакет гуманітарної допомоги для однієї країни на суму 31 мільйон євро [59].

Спочатку уряд Педро Санчеса планував постачати лише «оборонні» матеріали в межах європейської мирної ініціативи, але ескалація конфлікту та тиск з боку опозиції змусили змінити підхід. Проте жорсткіша позиція Санчеса викликала суперечки всередині його коаліції, зокрема між соціалістами (PSOE) та їхнім партнером Unidas Podemos.

21 квітня 2022 року Педро Санчес разом із прем'єр-міністеркою Данії Метте Фредеріксен відвідав Київ. Після візиту було оголошено про значне збільшення військової допомоги Україні. У серпні–жовтні Іспанія передала Україні системи протиповітряної оборони, боєприпаси, бронетехніку, карети швидкої допомоги, медикаменти та військову форму. Іспанія також організувала навчання для українських військових і прийняла на лікування поранених бійців [60].

Крім того, Іспанія прийняла близько 140 тисяч українських біженців і надала 300 тонн військових вантажів. Прем'єр-міністр Санчес назвав ці зусилля безпрецедентними для потенціалу країни та історичними за своїм масштабом.

Після початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну Іспанія оголосила про підвищення оборонних витрат. Це рішення викликало спротив з боку крайньої лівої партії Podemos, яка входить до правлячої коаліції разом із

соціалістичною партією PSOE на чолі з Педро Санчесом. Podemos відкрито критикує збільшення військового бюджету, а також рішення дозволити ВМС США розмістити додаткові есмінці на іспанській військовій базі. Питання війни в Україні та постачання зброї стали причиною конфліктів між партнерами в коаліції та спричинили внутрішній розкол у партії Unidas Podemos [63].

Війна в Україні та загальна нестабільність у сфері безпеки в Європі сприяли посиленню підтримки НАТО в Іспанії. Згідно з опитуванням, проведеним дослідницьким центром Elcano, 83% іспанців висловлюють позитивне ставлення до військового альянсу.

Дослідження CIS (Centro de Investigaciones Sociológicas) показало, що 76% іспанців визнають роль Кремля у поширенні дезінформації для підризу репутації української армії. Більшість опитаних вважають, що російська армія навмисно атакує мирне населення (85,2%), скоює військові злочини та злочини проти людяності (90%). Крім того, 88% іспанців підтримують ідею, що Володимир Путін має постати перед міжнародним судом за ці злочини [62].

Праві політичні сили в Іспанії, серед яких правоцентристська Народна партія (PP), ультраправа VOX, націоналістичні баскські та каталонські партії, а також ліберально-центристська Ciudadanos, відкрито підтримують Україну та засуджують російську агресію. Навіть VOX, яка зазвичай виступає проти мігрантів, схвалює прийом українських біженців, хоча загалом має жорстку позицію щодо імміграції з Африки [64].

Під тиском правої опозиції ліві партії, які спершу зайняли обережну позицію щодо війни, змушені були посилити свою риторику і вжити більш рішучих заходів для підтримки України. Проте внутрішні суперечності в коаліції залишаються. Podemos виступає проти збільшення військового бюджету та розширення співпраці з НАТО, а також утримувалася під час голосування щодо вступу Фінляндії та Швеції до Альянсу. Їхні представники наголошують, що така політика лише сприяє ескалації конфлікту та ускладнює досягнення мирного врегулювання.

У проведенні культурної дипломатії Іспанія враховує свою унікальну культурну спадщину — країна займає третє місце у світі за кількістю об'єктів, включених до списку ЮНЕСКО, поступаючись лише Італії та Китаю. Водночас Іспанія активно працює над подоланням культурних стереотипів, пов'язаних із її історією, зокрема періодом режиму Франсіско Франко. Хоча на початкових етапах культурна дипломатія мала обмежене фінансування, її напрямок почав формуватися, особливо у зв'язку з активізацією контактів із країнами Латинської Америки [65].

Режим Франко, що встановився після громадянської війни, повністю переорієнтував цілі культурної політики, відмовившись від попередніх міжнародних ініціатив. Майже 40 років культура перебувала під суворою цензурою, служачи виключно інструментом пропаганди правлячого режиму. Суспільство Іспанії й досі розділене у ставленні до цього періоду. Одні вважають, що перемога франкістів врятувала країну від комунізму, інші — наголошують на репресіях проти лівих сил, а також каталонських і баскських націоналістів.

Політика «мовчання» щодо подій громадянської війни тривала майже чотири десятиліття після смерті Франко. Однак із початком демократичних реформ дискусії щодо його постаті поновилися. Українській стороні варто обережно підходити до цього питання, уникаючи паралелей між іспанською Фалангою та Українською повстанською армією. Хоча ідеологічна близькість між ними може здатися очевидною, для іспанців націоналісти — одна зі сторін громадянської війни, що воювала проти співгромадян.

Після завершення авторитарного періоду культурна дипломатія Іспанії пережила суттєве відродження. Було прийнято принцип аполітичності культурної політики, яка стала інструментом формування стабільного іміджу Іспанії незалежно від зміни політичних еліт [64].

Перші спроби організації іспанської культурної дипломатії датуються початком ХХ століття, коли було створено Управління іспанських культурних зв'язків за ініціативи професора Америко Кастро. Однак на той час країни, як-от

Франція чи Німеччина, уже мали розвинені системи популяризації своєї культури. За моделлю Альянс Франсез, Іспанія зосередилася на налагодженні зв'язків із емігрантами та іспаномовними спільнотами, а також на зміцненні соціально-культурних і політичних відносин із країнами Латинської Америки.

Таким чином, сучасна культурна дипломатія Іспанії є результатом довготривалого процесу, що поєднав аполітичний підхід і прагнення до глобального впливу, особливо в іспаномовному світі.

Україна та Іспанія мають схожий досвід у подоланні спадщини авторитарних режимів. Дефранкізація Іспанії перегукується з українськими процесами дерадянїзації, декомунїзації та дерусифїкації. У цьому контексті важливо підтримувати діалог, який ґрунтується на взаємній повазі до територіальної цілісності. Наприклад, події в Каталонії, пов'язані з нелегітимним референдумом, та ситуація в Криму й на Донбасі мають певну подібність з юридичної точки зору, адже обидва випадки суперечили законам держав. Утім, з культурного погляду каталонська нація має власну мову та культуру, що відрізняє ці ситуації.

Особливістю іспанської культурної дипломатії є активність автономних спільнот у міжнародних справах. Така «парадипломатія» іноді не збігається з політикою офіційного Мадрида. До початку повномасштабної війни в Україні події на сході країни в іспанських медіа здебільшого подавалися як внутрішній конфлікт, що сприяло формуванню викривлених уявлень серед іспанців. Відсутність української культурної стратегії в Іспанії лише посилювала вплив російської пропаганди.

Іспанія тривалий час намагалася підтримувати збалансовані відносини як з Україною, так і з росією, орієнтуючись насамперед на власні інтереси в галузях економіки, енергетики, науки та освіти. Пріоритет надавався співпраці з росією, яка була важливим гравцем на міжнародній арені. Проте після початку російської агресії у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, інтенсивність іспансько-російських відносин почала поступово знижуватися. У період між 2014 і 2022 роками, незважаючи на заклики до

компромісу, росія почала втручатися у внутрішню політику Іспанії, зокрема через підтримку сепаратистських настроїв у Каталонії. Це остаточно змістило акценти іспанської зовнішньої політики на користь беззастережної підтримки України, зокрема через надання значної військової допомоги, включно із системами протиповітряної оборони.

Переважає більшість громадян Іспанії також висловлює підтримку Україні, рішуче засуджуючи російські напади на цивільне населення. Водночас раніше вплив російських пропагандистських наративів був досить відчутним, що накладалося на історичний досвід самої Іспанії, яка пережила диктатуру Франсіско Франко — союзника нацистської Німеччини та фашистської Італії.

Іспанія володіє розгалуженою мережею інституцій і фондів, відповідальних за реалізацію культурної політики. Однак слабкою стороною є недостатня координація між цими організаціями, зокрема Міністерством освіти, Міністерством культури, Інститутом Сервантеса та іншими установами. Водночас Іспанія перебуває у процесі реформування своїх культурних інституцій, що має сприяти підвищенню ефективності політики в цій сфері.

Після початку широкомасштабної війни значно активізувалася співпраця українського посольства з іспанськими урядовцями та іншими стейкхолдерами. Посольство України докладає зусиль для привернення уваги до України та просування української культури. Одним із прикладів є видання двомовної антології української поезії, яка знайомить іспанських читачів із творами українських класиків.

Історичні паралелі між Україною та Іспанією також відіграють важливу роль у зміцненні партнерських відносин. Символічним є побратимство міст Ірпеня та Герніки, які зазнали значних руйнувань унаслідок війни. Ці зв'язки стають основою для подальшого розвитку культурної співпраці та взаєморозуміння між двома країнами.

Висновки до розділу 2

Встановлення дипломатичних відносин у 1992 році стало відправною точкою для розвитку стійкого партнерства в політичній, економічній та культурній сферах.

Історичний контекст свідчить про прагнення обох держав до взаєморозуміння: Іспанія підтримувала повернення України до європейської спільноти, а Україна висловлювала солідарність з Іспанією в ключових питаннях, як-от «каталонська криза». Значну роль у формуванні відносин відіграли дипломатичні ініціативи, включаючи відкриття дипломатичних представництв, обмін візитами високопосадовців та підписання стратегічних угод.

Економічна співпраця розвивалася поступово, із значним зростанням товарообігу в аграрній сфері. Однак недоліки, як-от відсутність угоди про уникнення подвійного оподаткування до 2020 року, обмежували потенціал партнерства. Поступове реформування інституційних механізмів та ратифікація відповідних угод створюють передумови для подальшого зміцнення економічних зв'язків.

Культурні аспекти співпраці відіграють важливу роль у формуванні позитивного іміджу обох країн. Спільні гуманітарні програми, такі як приймання українських дітей в іспанських родинах, підтримка української діаспори та вшанування пам'ятних дат, слугують основою для посилення міжкультурного діалогу. Водночас історичні паралелі між авторитарним минулим двох країн підкреслюють спільність викликів, які постають перед суспільствами у процесі демократизації.

Особливо значущим є зміщення акцентів іспанської політики в бік підтримки України після початку російської агресії. Іспанія активно долучилася до санкційної політики ЄС, надання військової допомоги та гуманітарної підтримки. Це свідчить про переорієнтацію іспанської зовнішньої політики у відповідь на глобальні виклики.

Отже, українсько-іспанські відносини демонструють високу динаміку та перспективність, зокрема завдяки поєднанню політичного діалогу, економічної співпраці та культурного обміну. У сучасних умовах ці відносини набувають нового значення, відкриваючи нові можливості для стратегічного партнерства.

РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

3.1 Військова допомога Іспанії Україні

У 2022 році Іспанія надала Україні значну військову допомогу, спрямовану на підтримку обороноздатності країни в умовах російської агресії. Загальна вартість цієї допомоги перевищила 300 мільйонів євро [67].

Серед наданого озброєння та техніки:

1. Іспанія передала Україні зенітно-ракетні комплекси Hawk та Aspide, що суттєво посилює можливості української ППО.
2. Україна отримала від Іспанії 20 броньованих медичних машин для евакуації поранених, а також інші види бронетехніки.
3. Іспанія поставила Україні гранатомети, кулемети та інші види стрілецької зброї разом із відповідними боєприпасами.
4. Було передано вантажівки та позашляховики для забезпечення логістичних потреб українських військових [69].

Крім того, Іспанія активно підтримувала Україну на дипломатичному рівні, засуджуючи російську агресію та закликаючи до посилення санкцій проти росії. Ця допомога стала важливим внеском у зміцнення обороноздатності України та демонструє солідарність Іспанії з українським народом у боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність

У 2023 році Іспанія суттєво збільшила обсяги військової допомоги Україні, надаючи широкий спектр озброєння та техніки для підтримки обороноздатності країни.

Основні поставки:

1. Іспанія передала Україні щонайменше 10 танків Leopard 2A4. Перші шість танків були відправлені у квітні 2023 року, а решта — у липні того ж року.

2. У липні 2023 року Іспанія оголосила про передачу 10 бронетранспортерів, броньованих позашляховиків та легких вантажівок. Також було надано машини швидкої допомоги та польовий шпиталь.
3. У вересні 2023 року Іспанія оголосила про новий пакет допомоги, який включав пускові установки для зенітної техніки та зенітні ракети.
4. У вересні 2023 року Іспанія передала Україні військові вантажівки та інше обладнання для підтримки логістичних потреб Збройних Сил України.
5. У травні 2023 року Іспанія оголосила про виділення пакету військової допомоги на суму 1,129 мільярда євро, що стало найбільшим внеском країни у підтримку України.

Іспанія активно залучена до підготовки українських військовослужбовців, надаючи тренування з використання наданої техніки та озброєння. Це включає навчання екіпажів танків Leopard 2 та операторів систем ППО.

У 2024 році Іспанія значно посилила військову підтримку України, надавши широкий спектр озброєння та техніки для зміцнення обороноздатності країни.

Основні аспекти військової допомоги [72]:

1. Іспанія передала Україні 19 модернізованих танків Leopard 2A4, що суттєво підвищило бронетанкові можливості Збройних Сил України.
2. У рамках підтримки протиповітряної оборони Іспанія надала Україні 12 зенітних ракет Patriot, що сприяло посиленню захисту від повітряних загроз.
3. Іспанія поставила сучасні засоби боротьби з безпілотними літальними апаратами та значну кількість боєприпасів для різних видів озброєння.

Уряд Іспанії оголосив про надання Україні нового пакета військової допомоги, що включає танки, засоби протиповітряної оборони та артилерію. Прем'єр-міністр Іспанії Педро Санчес під час зустрічі з президентом України Володимиром Зеленським у Мадриді зазначив, що частина допомоги спрямована на посилення протиповітряної оборони для захисту цивільного населення та

інфраструктури від атак. Крім того, Іспанія планує передати танки Leopard 2 та артилерійські системи, необхідні Збройним Силам України [71]. За даними видання El País, новий пакет допомоги вартістю 1,13 мільярда євро включатиме поставку зенітних ракет Patriot, які доповнять раніше передані системи. Загалом Іспанія надасть десятки ракет, кожна з яких коштує близько 2 мільйонів євро. Також планується передача 19 танків Leopard 2A4, які наразі проходять капітальний ремонт і мають бути відправлені в Україну до 30 червня разом із зенітними ракетами та значною кількістю боєприпасів. Основу цього річного пакета військової допомоги складатимуть нові зразки озброєння, зокрема 155-мм артилерійські снаряди, антидронові системи, тактичні транспортні засоби, оптико-електронне обладнання для спостереження та розвідки, дистанційно керовані бойові модулі, міномети та піхотне озброєння. Більшість цих систем виробляють іспанські компанії, такі як TRC, Indra, Escribano, Uro, Exral та Instalaza. Терміни виконання замовлень розраховані на два роки з можливістю продовження на третій рік. Крім того, Іспанія планує розширити програму бойової підготовки українських військових, збільшивши кількість навчених військовослужбовців на 400 осіб [68].

Станом на листопад 2024 року Іспанія не оприлюднила конкретних планів щодо військової допомоги Україні на 2025 рік. Хоча деталі щодо конкретних поставок на 2025 рік поки не розголошуються, можна очікувати, що Іспанія продовжить підтримувати Україну, надаючи військову техніку, озброєння та іншу допомогу відповідно до умов підписаної угоди. Крім того, у жовтні 2024 року Іспанія активувала план з постачання Україні військових транспортних засобів VAMTAS, що свідчить про продовження підтримки українських збройних сил [73].

Аналіз військової допомоги, наданої Іспанією Україні у 2022–2024 роках, свідчить про систематичне посилення підтримки з боку Іспанії у відповідь на російську агресію. Уряд Іспанії продемонстрував готовність до довготривалої співпраці, забезпечуючи українські Збройні Сили не лише сучасною технікою, озброєнням та боєприпасами, але й навчаючи особовий склад.

У 2022 році основний акцент робився на поставках засобів протиповітряної оборони, бронетехніки та стрілецької зброї. З 2023 року допомога набула більш масштабного характеру, включаючи передачу танків Leopard 2A4, бронетранспортерів, польових шпиталів, а також виділення значних фінансових ресурсів, що перевищили мільярд євро. У 2024 році Іспанія суттєво посилила оборонний потенціал України завдяки переданню модернізованих танків, зенітних ракет Patriot та антидронових систем.

Дипломатична підтримка, фінансові вкладення, а також залучення іспанських виробників озброєнь до постачання високотехнологічної техніки демонструють стратегічну спрямованість допомоги. Подальше розширення програм бойової підготовки українських військовослужбовців свідчить про прагнення Іспанії не лише постачати озброєння, але й сприяти інтеграції сучасних стандартів у роботу Збройних Сил України.

Таким чином, Іспанія підтверджує свою солідарність із українським народом у боротьбі за суверенітет, роблячи вагомий внесок у зміцнення обороноздатності країни.

3.2 Гуманітарна допомога Іспанії Україні

У 2022 році Іспанія надала Україні значну гуманітарну допомогу у відповідь на російську агресію. З лютого 2022 року Іспанія виділила понад 46 мільйонів євро на подолання гуманітарних наслідків війни, зокрема на підтримку сусідніх країн, які приймають українських біженців [74]. У липні 2022 року дружина глави уряду Іспанії, Марія Бегонья Гомес Фернандес, заявила, що Іспанія зібрала для України найбільший у своїй історії пакет гуманітарної допомоги та продовжить надавати її, допоки вона буде потрібна. Крім того, Іспанія передала Україні 15 автомобілів швидкої допомоги, оснащених сучасною медичною апаратурою, включаючи дефібрилятори та кардіографи [75]. Іспанія також прийняла значну кількість українських біженців, надаючи їм тимчасовий захист, доступ до освіти, медичних послуг та соціальної підтримки. Зокрема,

було створено центри прийому та підтримки інтеграції для шукачів притулку, які не мають достатніх фінансових ресурсів. Таким чином, Іспанія продемонструвала солідарність з Україною, надаючи всебічну гуманітарну підтримку як на державному рівні, так і через громадські ініціативи.

У 2023 році Іспанія продовжила надавати значну гуманітарну допомогу Україні, спрямовану на підтримку постраждалих від війни та сприяння відновленню країни. У червні 2023 року Іспанія оголосила про виділення 250 мільйонів євро на відновлення України. З цієї суми 7 мільйонів євро спрямовано на облаштування шкіл укриттями, підтримку жертв сексуального насильства та забезпечення мобільних клінік інкубаторами для новонароджених.

У липні 2023 року прем'єр-міністр Іспанії Педро Санчес анонсував новий пакет допомоги на суму 55 мільйонів євро. З них 51 мільйон євро, через Світовий банк, спрямовано на підтримку малих і середніх підприємств, а 4 мільйони євро — на встановлення автономних систем відновлювальної енергії в українських школах. Після підриву Каховської ГЕС Іспанія мобілізувала понад 24 тонни гуманітарної допомоги для постраждалих регіонів. У жовтні 2023 року Іспанія виділила 1,5 мільйона євро на підтримку гуманітарного розмінування в Україні.

Іспанія продовжує надавати тимчасовий захист понад 175 тисячам українських біженців, забезпечуючи їм доступ до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг.

Таким чином, у 2023 році Іспанія продовжила активно підтримувати Україну через фінансову, гуманітарну допомогу та підтримку українських громадян, які знайшли притулок на її території.

У 2024 році Іспанія продовжує надавати Україні значну гуманітарну допомогу, спрямовану на підтримку найбільш вразливих верств населення та подолання наслідків війни.

Іспанія продовжує активно підтримувати українських біженців, надаючи їм тимчасовий захист та необхідні соціальні послуги. Станом на вересень 2024 року, статус тимчасового захисту в Іспанії отримали понад 200 тисяч українців [76]. Тимчасовий захист надає українцям право на проживання,

працевлаштування, доступ до освіти та медичного обслуговування. Цей статус діє до 4 березня 2025 року з можливістю продовження. Для оформлення тимчасового захисту необхідно звернутися до відділків Національної поліції або Центрів прийому біженців, надавши паспорт або інший документ, що підтверджує особу. Після подання заяви видається картка TIE, яка підтверджує статус та надає доступ до відповідних послуг.

З вересня 2023 року в Іспанії припинили виплату матеріальної допомоги для українців, які перебувають під тимчасовим захистом.

Статус тимчасового захисту в Іспанії надає право на проживання та резидентські привілеї, але не передбачає автоматичного отримання матеріальної підтримки, житла чи гуманітарної допомоги. Цими питаннями за потреби займаються благодійні організації.

В Іспанії діють соціальні установи, які реалізують програми інтеграції для біженців, включаючи українців. Ці програми пропонують безкоштовне житло та харчування терміном до 18 місяців (хоча тривалість може змінюватися залежно від обставин). Також надаються безкоштовні курси з вивчення мови та професійної підготовки, що сприяє пошуку роботи. Основною метою таких програм є допомога біженцям в адаптації до життя в Іспанії, вивчення місцевої мови, працевлаштування та досягнення самостійності. Залежно від регіону, підтримку надають різні організації, такі як Cruz Roja (Червоний Хрест), Ассем, Сеар та інші благодійні або соціальні структури [77].

Після прибуття до Іспанії, потрібно негайно звернутися до поліції в місті кінцевої зупинки з проханням надати тимчасовий прихисток або звернутись до організації, яка займається розселенням біженців. Якщо особа-біженець вже знає, до якої організації хоче звернутися, можна контактувати з нею безпосередньо.

У містах Мадрид, Барселона, Аліканте та Малага функціонують спеціальні центри для українських біженців, де працюють представники соціальних організацій, які допомагають з розселенням. Перевагу у наданні прихистку

мають жінки з дітьми та люди похилого віку, але чоловіки також мають право на отримання допомоги.

Що включає програма допомоги:

1. житло;
2. харчування;
3. сприяння в оформленні тимчасового захисту;
4. влаштування дітей у навчальні заклади;
5. оформлення державної медичної страховки;
6. курси з вивчення мови;
7. професійні курси для працевлаштування;
8. психологічну підтримку.

Програма розрахована на 18 місяців і складається з кількох етапів. Правила можуть змінюватися залежно від організації, але загальна структура єдина. На початковому етапі біженців розміщують у готелях або хостелах із забезпеченням харчуванням. Організація допомагає з оформленням документів, медичної страховки, влаштуванням дітей до школи та записом дорослих на мовні курси [78].

Перший етап може тривати до 90 днів, але через великий наплив біженців у 2022 році цей термін часто перевищувався. Біженців можуть переселяти до інших закладів, що залежить від умов контракту організації з місцем проживання.

На цьому етапі не рекомендується шукати роботу, оскільки переселення можливе будь-якої миті. Варто мати власні кошти на особисті витрати, оскільки фінансова підтримка ще не надається, а готельне харчування підходить не всім. Потрібно враховувати, що допомогу отримують біженці з різних країн, тому в хостелах можуть проживати люди з України, Сирії, Африки тощо. Біженців розселяють у квартири, які орендують організації. Родини отримують кімнати залежно від кількості членів сім'ї, причому кожен повнолітній має право на окрему кімнату. Крім житла, надаються кошти на харчування та базові потреби. Сума виплат залежить від організації, і за всі витрати необхідно звітувати з

чеками. Цей етап триває близько шести місяців. У деяких випадках, через затримки на попередньому етапі, біженці можуть одразу переходити до другого етапу.

На етапі самостійного проживання біженці отримують фінансову підтримку для оренди житла терміном до дев'яти місяців. Сума залежить від кількості та віку членів родини. Програма також забезпечує харчування та особисті витрати. Після працевлаштування допомога коригується залежно від доходу: якщо заробіток перевищує прожитковий мінімум, виплати припиняються. Основна мета програми — допомогти біженцям адаптуватися, опанувати мову, здобути професійні навички та знайти стабільну роботу, що забезпечить самостійне життя після завершення програми.

Статус тимчасового захисту дозволяє українцям легально працювати в Іспанії. Однак, за даними на жовтень 2024 року, лише 17% працездатних біженців мають офіційне працевлаштування, переважно в сферах гостинності та будівництва.

Іспанія демонструє систематичну підтримку України, надаючи гуманітарну допомогу як на державному рівні, так і через громадські ініціативи. Програми допомоги спрямовані на подолання наслідків війни, відновлення інфраструктури та інтеграцію біженців.

Масштабна фінансова підтримка включає виділення значних коштів для відновлення України, забезпечення шкіл укриттями, підтримку жертв насильства та постачання медичних матеріалів. Особливою є увага до потреб уразливих груп населення.

Іспанія забезпечує інтеграцію українських біженців, надаючи доступ до житла, освіти, медичних послуг, мовних і професійних курсів. Це сприяє адаптації біженців, дозволяючи їм здобути необхідні навички для самостійного життя.

Програма тимчасового захисту є важливим інструментом, що гарантує українцям право на проживання, працевлаштування та соціальні послуги. Попри

це, матеріальна допомога наразі припинена, що підкреслює значення підтримки з боку благодійних організацій.

Етапи адаптації забезпечують поступовий перехід біженців до самостійного життя. Хоча початкові етапи можуть супроводжуватися труднощами, такими як обмеження пересування чи відсутність виплат, подальші етапи створюють умови для інтеграції та економічної самостійності.

Труднощі з працевлаштуванням залишаються ключовою проблемою. Лише невелика частка працездатних біженців має офіційну роботу, що вказує на необхідність посилення підтримки у сфері зайнятості.

Іспанія продовжує бути важливим партнером для України, підтримуючи її у найскладніші моменти, як у сфері гуманітарної допомоги, так і в питаннях інтеграції біженців. Це зміцнює солідарність між країнами та сприяє вирішенню глобальних викликів.

3.3 Громадянське суспільство Іспанії як підтримка України

Громадянське суспільство Іспанії активно підтримує Україну через різноманітні ініціативи та проекти. З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну іспанські неурядові організації, волонтерські групи та громадські об'єднання надають гуманітарну допомогу, організовують акції солідарності та сприяють інтеграції українських біженців.

У лютому 2023 року в місті Валенсія відкрився український освітній хаб, який надає освітні та соціальні послуги українцям, що перебувають в Іспанії [80]. З огляду на зростання кількості вимушено переміщених осіб з України внаслідок військової агресії російської федерації, освітні хаби відіграють ключову роль у забезпеченні навчання українських дітей та адаптації дорослих у приймаючих країнах. За даними Міністерства освіти і науки України (МОН), в Іспанії наразі перебуває понад 250 тисяч українців, значна частина яких – діти. Міністр Сергій Шкарлет підкреслив важливість відкриття освітнього хабу та висловив вдячність іспанському народу за підтримку і гостинність. Українські освітні хаби

функціонують як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу, зокрема у Польщі, Словаччині, Угорщині, Чехії, Болгарії, Швейцарії, Німеччині, Великій Британії та Іспанії. Їхньою місією є створення умов для дітей та дорослих, які втратили можливість навчатися або працювати в Україні, задля забезпечення безперервності освіти, отримання нових знань і навичок, а також інтеграції у місцеве середовище. Особливий акцент зроблено на розвиток «м'яких» навичок (soft skills) і підприємницьких компетенцій. Для дорослих, зокрема матерів, хаби пропонують можливість опанувати сучасні ІТ-професії або здобути кваліфікації, затребувані на ринку праці, сприяючи працевлаштуванню. Координацію діяльності хабу у Валенсії здійснює Люсія Задорожна, президент міжнародної організації «DAMARK ONGD Humanitaria». Із початку війни ця організація евакуювала 675 українських жінок з дітьми до Іспанії, забезпечила розміщення 42 сімей із дітьми з інвалідністю, а також доставила близько 350 тонн гуманітарної допомоги в Україну, включно з реанімаційним обладнанням, реанімобілем та іншими засобами.

Хаб пропонує численні освітні, культурні та інтеграційні заходи, зокрема:

1. регулярні майстер-класи для дітей та дорослих (хореографія, ліпка з глини, малювання, кулінарія тощо);
2. курси іспанської мови;
3. психологічну підтримку;
4. юридичні консультації;
5. уроки з програмування, математики та української мови;
6. організацію фотовиставок, симфонічних концертів і тематичних екскурсій.

Особливою ініціативою є наповнення бібліотек Валенсійського округу українською літературою. Всі послуги надаються безкоштовно, залучаючи близько 600 українських сімей.

Українські освітні хаби є важливим елементом гуманітарної та освітньої допомоги, сприяючи адаптації українців у складних умовах міграції. Діяльність хабів, зокрема в Іспанії, є прикладом ефективної співпраці між українськими та

міжнародними організаціями для підтримки національної ідентичності та розвитку особистісного потенціалу.

Крім того, іспанські громадські організації співпрацюють з українськими партнерами у сферах охорони здоров'я, освіти та соціальної підтримки. Наприклад, у липні 2024 року Міністерство охорони здоров'я України та Агентство міжнародного співробітництва з питань розвитку Іспанії обговорили можливість співпраці у рамках розвитку державно-приватного партнерства у медичній сфері. Перший заступник Міністра охорони здоров'я України Сергій Дубров провів зустріч із директором Агентства міжнародного співробітництва з питань розвитку Іспанії Антоном Леісом та Повноважним Послом Іспанії в Україні Рікардо Лопесом-Арандою Хагу. Основною метою візиту іспанської делегації до Києва було обговорення можливостей участі іспанських компаній у пілотних ініціативах державно-приватного партнерства (ДПП), зокрема в проєктах реконструкції медичних закладів, таких як НДСЛ «Охматдит». Також розглядались питання постачання медичного обладнання та будівництва модульних лікарень. У ході зустрічі Сергій Дубров висловив вдячність іспанським партнерам за постійну підтримку української системи охорони здоров'я, особливо в умовах війни. Він акцентував увагу на досягненнях програми «Медевак», завдяки якій в медичних установах Іспанії було проліковано 156 українських військовослужбовців. Окрім того, Україна отримала мобільні госпіталі, спеціалізовані автомобілі та інше необхідне медичне обладнання. Ці зусилля відображають стратегічне партнерство між двома країнами, спрямоване на збереження життя та здоров'я українських громадян. «Королівство Іспанія залишається одним із ключових партнерів у сфері підтримки української медичної системи. Впевнений, наша співпраця тільки зміцнюватиметься», – зазначив Сергій Дубров. Серед інших питань, обговорюваних під час зустрічі, була ідея залучення іспанських медичних установ до міжнародного партнерства з українськими закладами охорони здоров'я, зокрема в аспекті підвищення кваліфікації медичних працівників. Це сприятиме обміну досвідом та впровадженню інноваційних підходів у лікуванні

та реабілітації. Іспанія була серед перших країн, які надали значну підтримку українській системі охорони здоров'я після початку повномасштабної війни. Протягом останніх двох років обсяг гуманітарної допомоги від Іспанії перевищив 466 мільйонів євро. Ця допомога включає як постачання медичного обладнання, так і фінансування проєктів відновлення інфраструктури охорони здоров'я. Співпраця України та Іспанії у сфері охорони здоров'я демонструє високу ефективність завдяки поєднанню гуманітарної допомоги, інституційної підтримки та ініціатив державно-приватного партнерства. Подальше розширення взаємодії, зокрема через міжнародні партнерства медичних закладів та програми підвищення кваліфікації, має потенціал для довгострокового зміцнення системи охорони здоров'я України [81].

Іспанське селище Фуентес-де-Андалусія, розташоване на південному сході від Севільї, здійснило унікальний жест солідарності, тимчасово перейменувавши себе на «Україну». Відстань між цією мирною іспанською громадою та Україною, що веде боротьбу за свою незалежність, становить 4 023,36 км [82]. У межах цієї ініціативи вулиці селища отримали нові назви, присвячені українським містам-героям, таким як Київ, Одеса та Маріуполь. Цей символічний крок спрямований на привернення уваги міжнародної спільноти до війни в Україні та необхідності підтримки постраждалих від збройного конфлікту. Місцева громада активно долучається до гуманітарної допомоги. Зокрема, було зібрано 3 500 євро (3 780 доларів), які планується спрямувати на будівництво центру для прийому переселенців. Цей центр матиме можливість розмістити до 25 українських сімей. Окрім цього, мешканці селища висловили готовність приймати українців у своїх власних домівках, демонструючи високий рівень людяності та емпатії. У селищі, де нині проживає трохи більше семи тисяч осіб, такі дії стали прикладом практичної солідарності та активної участі у глобальній підтримці жертв війни. Ця ініціатива підкреслює прагнення невеликих громад привертати увагу до важливих міжнародних проблем та відігравати значущу роль у допомозі постраждалим.

Іспанія стала важливим притулком для багатьох українських біженців, які були змушені залишити свої домівки через збройну агресію Росії. Історії українців, які знайшли притулок у домівках іспанців, є вражаючими прикладами солідарності та гостинності, що стали можливими завдяки зусиллям місцевих громад та організацій. Згідно з даними Міністерства інклюзії, соціального забезпечення та міграції Іспанії, на даний час в країні перебуває близько 12 000 українських біженців, більшість з яких оселились у малих містах та селищах [83].

Одна з таких історій належить Естер, іспанці, яка через благодійну організацію «Посланці миру» запросила до свого дому українську родину. Вона відкрила горище для сім'ї, яка тікала від війни, і забезпечила їм тимчасовий притулок. Під час спільного проживання родини стали свідками не лише емоційних труднощів, але й щирої вдячності. За словами Естер, найбільше її вразило, коли один з українських хлопців, побачивши підготовлений рюкзак для школи, вперше посміхнувся після довгого періоду стресу.

Інша родина, Леонід та Нурі, прибули до Іспанії з Харкова, де їх будинок було зруйновано внаслідок обстрілів. Вони пережили жахливі умови в Україні, де були тривалий час без опалення, води та електрики, і були змушені покинути свою батьківщину через постійний страх. Після нелегкої подорожі через кілька країн вони знайшли притулок у домі іспанців, Кончі та Хосе Луїса, які, попри мовний бар'єр, змогли надати їм необхідну підтримку.

Такі історії показують величезну цінність гуманітарної підтримки в умовах кризи, а також те, як доброта і співчуття можуть змінити долю людей, котрі опинилися в скрутних умовах. Біженці та їхні приймаючі родини об'єднуються не лише через географічну близькість, але й через спільну цінність людяності та взаємодопомоги.

Громадянське суспільство Іспанії відіграє важливу роль у підтримці України в умовах військової агресії росії. Іспанські неурядові організації, волонтерські групи та місцеві громади активно залучаються до гуманітарної допомоги, організації соціальних і освітніх заходів, а також надають притулок

українським біженцям. Відкриття освітніх хабів, надання медичних послуг, а також практичні ініціативи, як от створення центру для біженців у Фуентес-де-Андалусії, демонструють високий рівень солідарності серед іспанців. Іспанія стала не лише важливим притулком для вимушених переселенців, а й активним учасником міжнародної підтримки України через співпрацю в гуманітарних, освітніх і медичних сферах.

Ці ініціативи мають не лише гуманітарне значення, але й сприяють збереженню національної ідентичності українців за кордоном, підтримуючи їх адаптацію та інтеграцію в нове середовище. Солідарність, яку виявляють іспанці, є потужним прикладом того, як національні та міжнародні громади можуть об'єднуватися задля підтримки тих, хто постраждав від конфліктів, і сприяти відновленню людських життів у складних умовах. Співпраця між Іспанією та Україною, зокрема у медичній сфері, також є важливим кроком до зміцнення довгострокових стратегічних партнерств, що допоможуть Україні в подоланні наслідків війни.

Висновки до розділу 3

Іспанія продовжує залишатися одним з ключових партнерів для України в умовах війни з росією, надаючи всебічну підтримку через військову, гуманітарну та громадську допомогу. Військова підтримка Іспанії, яка включає постачання сучасних озброєнь, бронетехніки та засобів протиповітряної оборони, значно посилила обороноздатність України. Поступове збільшення обсягів допомоги протягом 2022–2024 років, а також участь іспанських організацій у підготовці українських військових, свідчить про довготривалу і стратегічну підтримку з боку Іспанії.

Гуманітарна допомога Іспанії, зокрема підтримка українських біженців, стала важливим елементом солідарності. Іспанія забезпечує українців тимчасовим захистом, надаючи доступ до освіти, медичних послуг та соціальної

підтримки. Програми адаптації та інтеграції допомагають українським біженцям на шляху до самостійного життя в новому середовищі. Важливим кроком стало відкриття українських освітніх хабів в Іспанії, що забезпечують безперервність освіти для дітей і дорослих, сприяють розвитку м'яких навичок та підприємницьких компетенцій.

Громадянське суспільство Іспанії активно долучається до підтримки України через численні ініціативи, спрямовані на надання гуманітарної допомоги та інтеграцію біженців. Солідарність, яку демонструють іспанці, є прикладом ефективної співпраці між двома народами, що дозволяє підтримувати національну ідентичність українців за кордоном та сприяти їх інтеграції в нову соціальну та культурну реальність.

Таким чином, розвиток українсько-іспанських відносин у умовах війни є важливим компонентом міжнародної підтримки України. Іспанія не лише активно надає військову та гуманітарну допомогу, але й сприяє відновленню України після конфлікту, сприяючи зміцненню її суверенітету та територіальної цілісності. Ця співпраця має стратегічне значення для обох країн і стане основою для подальшого розвитку двосторонніх відносин у післявоєнний період.

ВИСНОВКИ

Розгляд теоретичних основ дослідження українсько-іспанських відносин виявив необхідність чіткого визначення основних категорій і понять, а також обґрунтування концептуальних підходів до вивчення двосторонніх відносин. Українсько-іспанські взаємини є складною системою, що включає дипломатичні, економічні, культурні та соціальні компоненти. Глибокий аналіз таких відносин вимагає комплексного підходу, що ґрунтується на використанні загальновизнаних наукових методів, які забезпечують об'єктивність та різносторонність дослідження.

Відносини між Україною та Іспанією мають вагоме підґрунтя в історичному аспекті, яке відображає багатовікову взаємодію обох країн. Ретроспективний аналіз дозволяє не лише зрозуміти сучасний стан цих відносин, але й прогнозувати їх майбутній розвиток. Такі елементи, як політичний діалог, економічна співпраця, культурні ініціативи та гуманітарні зв'язки, формують фундамент українсько-іспанської взаємодії, закріплюючи офіційні відносини в рамках міжнародного права та сприяючи інтеграції України до європейського простору.

Застосування історичного методу дозволяє оцінити еволюцію взаємин у контексті змінних зовнішньополітичних і економічних умов, а порівняльний аналіз дає змогу виявити особливості та унікальні аспекти співпраці України та Іспанії. Системний аналіз забезпечує цілісне бачення відносин, розглядаючи їх як систему взаємопов'язаних елементів. Контент-аналіз документів і медійних матеріалів дозволяє зрозуміти громадське сприйняття українсько-іспанської співпраці, а соціологічні опитування додають емпіричний компонент, що відображає громадську думку. Статистичний метод надає точну інформацію про обсяги взаємодії, а метод кейс-стаді дозволяє дослідити практичні аспекти співпраці.

Таким чином, теоретичні основи дослідження українсько-іспанських відносин сприяють створенню структурованої аналітичної бази для

поглибленого вивчення взаємовідносин у різних сферах. Використання комплексного методологічного підходу дозволяє забезпечити точність, об'єктивність і всебічність аналізу, що сприятиме більш глибокому розумінню поточного стану та перспектив українсько-іспанської співпраці.

Встановлення дипломатичних відносин у 1992 році стало відправною точкою для розвитку стійкого партнерства в політичній, економічній та культурній сферах.

Історичний контекст свідчить про прагнення обох держав до взаєморозуміння: Іспанія підтримувала повернення України до європейської спільноти, а Україна висловлювала солідарність з Іспанією в ключових питаннях, як-от «каталонська криза». Значну роль у формуванні відносин відіграли дипломатичні ініціативи, включаючи відкриття дипломатичних представництв, обмін візитами високопосадовців та підписання стратегічних угод.

Економічна співпраця розвивалася поступово, із значним зростанням товарообігу в аграрній сфері. Однак недоліки, як-от відсутність угоди про уникнення подвійного оподаткування до 2020 року, обмежували потенціал партнерства. Поступове реформування інституційних механізмів та ратифікація відповідних угод створюють передумови для подальшого зміцнення економічних зв'язків.

Культурні аспекти співпраці відіграють важливу роль у формуванні позитивного іміджу обох країн. Спільні гуманітарні програми, такі як приймання українських дітей в іспанських родинах, підтримка української діаспори та вшанування пам'ятних дат, слугують основою для посилення міжкультурного діалогу. Водночас історичні паралелі між авторитарним минулим двох країн підкреслюють спільність викликів, які постають перед суспільствами у процесі демократизації.

Особливо значущим є зміщення акцентів іспанської політики в бік підтримки України після початку російської агресії. Іспанія активно долучилася до санкційної політики ЄС, надання військової допомоги та гуманітарної

підтримки. Це свідчить про переорієнтацію іспанської зовнішньої політики у відповідь на глобальні виклики.

Отже, українсько-іспанські відносини демонструють високу динаміку та перспективність, зокрема завдяки поєднанню політичного діалогу, економічної співпраці та культурного обміну. У сучасних умовах ці відносини набувають нового значення, відкриваючи нові можливості для стратегічного партнерства.

Іспанія продовжує залишатися одним з ключових партнерів для України в умовах війни з Росією, надаючи всебічну підтримку через військову, гуманітарну та громадську допомогу. Військова підтримка Іспанії, яка включає постачання сучасних озброєнь, бронетехніки та засобів протиповітряної оборони, значно посилила обороноздатність України. Поступове збільшення обсягів допомоги протягом 2022–2024 років, а також участь іспанських організацій у підготовці українських військових, свідчить про довготривалу і стратегічну підтримку з боку Іспанії.

Гуманітарна допомога Іспанії, зокрема підтримка українських біженців, стала важливим елементом солідарності. Іспанія забезпечує українців тимчасовим захистом, надаючи доступ до освіти, медичних послуг та соціальної підтримки. Програми адаптації та інтеграції допомагають українським біженцям на шляху до самостійного життя в новому середовищі. Важливим кроком стало відкриття українських освітніх хабів в Іспанії, що забезпечують безперервність освіти для дітей і дорослих, сприяють розвитку м'яких навичок та підприємницьких компетенцій.

Громадянське суспільство Іспанії активно долучається до підтримки України через численні ініціативи, спрямовані на надання гуманітарної допомоги та інтеграцію біженців. Солідарність, яку демонструють іспанці, є прикладом ефективної співпраці між двома народами, що дозволяє підтримувати національну ідентичність українців за кордоном та сприяти їх інтеграції в нову соціальну та культурну реальність.

Таким чином, розвиток українсько-іспанських відносин у умовах війни є важливим компонентом міжнародної підтримки України. Іспанія не лише

активно надає військову та гуманітарну допомогу, але й сприяє відновленню України після конфлікту, сприяючи зміцненню її суверенітету та територіальної цілісності. Ця співпраця має стратегічне значення для обох країн і стане основою для подальшого розвитку двосторонніх відносин у післявоєнний період

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архів Міністерства закордонних справ Іспанії (Archivo del Ministerio de Asuntos Exteriores de España). URL: <http://censoarchivos.mcu.es/CensoGuia/archivodetail.htm?id=37061> (дата звернення: 15.11.2024)
2. Архів Українського інституту національної пам'яті. URL: <https://hdauinpr.org.ua/ua/> (дата звернення: 15.11.2024)
3. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. 543 с.
4. Балануца О. О. Родзинки дипломатії: навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т. К., 2022. 148 с
5. Безпекова угода між Україною та Іспанією (повний текст). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3868397-bezpekova-ugoda-miz-ukrainou-ta-ispanie-u-povnij-tekst.html> (дата звернення: 15.11.2024)
6. Бібліотека та архів іспанського Конгресу депутатів (Archivo y Biblioteca del Congreso de los Diputados de España). URL: <https://www.congreso.es/es/cem/biblioteca> (дата звернення: 15.11.2024)
7. В Іспанії з'явилась своя Україна URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/v-ispaniji-zjavilasja-svoja-ukrajina.html> (дата звернення: 20.11.2024)
8. В ОП оприлюднили текст безпекової угоди з Іспанією. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/05/27/7186832/> (дата звернення: 15.11.2024)
9. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0 (дата звернення: 15.11.2024)
10. Віденська конвенція про дипломатичні зносини (1961 р.). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU61K03U> (дата звернення: 15.11.2024)

11. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (ГДА МЗС України). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D0%B2_%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 (дата звернення: 15.11.2024)
12. Грін О. О. Словник міжнародно-правових термінів/Укладач О.О.Грін.-Ужгород:ПП Данило С.І., 2010.-500с
13. Диченко Д. Ключові особливості двосторонніх відносин з Україною, взаємного сприйняття та культурної сфери Королівства Іспанія. URL: <https://analytics.intsecurity.org/ukraine-spain-relations/> (дата звернення: 15.11.2024)
14. Договірно-правова база між Україною та Іспанією. URL: <https://spain.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/169-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-ispanijeju> (дата звернення: 15.11.2024)
15. Економічний словник. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf (дата звернення: 15.11.2024)
16. Енциклопедія міжнародного права: У 3 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко, В.Н. Денисов (співголови) та ін., ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Т. 1. А-Д. К. : Академ періодика, 2014. 920 с
17. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/> (дата звернення: 15.11.2024)
18. Жолонко Т. В. Українсько-іспанське міждержавне співробітництво у контексті європейської політики України. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0411U005024> (дата звернення: 15.11.2024)

19. За рік війни в Україні підтримка Іспанії тільки зростала — Зеленський. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3674183-za-rik-vijni-v-ukraini-pidtrimka-ispanii-tilki-zrostala-zelenskij.html> (дата звернення: 15.11.2024)
20. ЗМІ розкрили деталі нового плану ЄС щодо міграції: зміни торкнуться й українців. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/10/15/7479769/> (дата звернення: 15.11.2024)
21. Іспанія виділила мільярдний пакет військової допомоги Україні URL: <https://mil.in.ua/uk/news/ispaniya-vidilyla-milyardnyj-paket-vijskovoyi-dopomogu-ukrayini/> (дата звернення: 20.11.2024)
22. Іспанія виділила Україні новий пакет озброєнь: у списку танки Leopard 2 та бронемашини URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/07/19/novyna/bezpeka/ispaniya-vidilyla-ukrayini-novuj-paket-ozbroyen-spysku-tanky-leopard-2-ta-bronemashynu> (дата звернення: 20.11.2024)
23. Іспанія надаватиме гуманітарну допомогу Україні, допоки вона буде потрібна URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3535563-ispانيا-nadavatime-gumanitarnu-dopomogu-ukraini-dopoki-vona-bude-potribna.html> (дата звернення: 20.11.2024)
24. Іспанія оголосила про нову військову допомогу для України URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ispaniya-ukrayina-dopomoha-viyna/32601380.html> (дата звернення: 20.11.2024)
25. Іспанія передала Україні у якості гуманітарної допомоги 15 автомобілів швидкої URL: https://censor.net/ua/news/3347992/ispaniya_peredala_ukrayini_u_yakosti_gumanitarnoyi_dopomogy_15_avtomobiliv_shvydkoyi (дата звернення: 20.11.2024)
26. Іспанія підтримала Україну на шляху до ЄС та НАТО – декларація. URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/ispanija-pidtrimala-ukrajinu-na-shljakhu-do-jes-ta-nato-deklaratsija.html> (дата звернення: 15.11.2024)

27. Іспанія підтримує початок переговорів щодо вступу України в ЄС – глава іспанського МЗС. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/worldnews/ispanija-pidtrimuje-pochatok-perehovoriv-shchodo-vstupu-ukrajini-v-jes-hlava-ispansko-ho-mzs-1689479.html> (дата звернення: 15.11.2024)
28. Іспанія пліч-о-пліч з Україною URL: http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/49_2023.pdf (дата звернення: 20.11.2024)
29. Іспанія та ЄБРР об'єднують зусилля для підтримки України URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/ispaniya-ta-yebrr-obyednuyut-zusylyya-dlya-pidtrymky-ukrayiny> (дата звернення: 20.11.2024)
30. Іспанський вектор України: 25 років дружби. URL: <https://spain-ukraine.com/index.php/novyny/204-ispanskyi-vektor-ukrainy-25-rokiv-druzhby.html> (дата звернення: 15.11.2024)
31. Іспанські компанії готові співпрацювати з українським бізнесом та долучатися до відновлення економіки України, – результати Українсько-іспанського бізнес-форуму. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?id=1158e65a-4981-416f-b975-a606b0c7ad70&lang=uk-UA&title=IspanskiKompaniiGotoviSpivpratsiuvati> (дата звернення: 15.11.2024)
32. Князева Д. О. Правове регулювання україно-іспанських відносин в сфері економічного та промислового співробітництва. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/63835/77-Knyazeva.pdf?sequence=1> (дата звернення: 15.11.2024)
33. Міжнародна організація праці (МОП). URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2609-labour> (дата звернення: 15.11.2024)
34. Мій дім — твій дім: як живуть українські біженці, які розміщують іспанські сім'ї URL: <https://www.infobae.com/ua/2022/03/26/my-house-is-your-home-how-do-ukrainian-refugees-hosted-by-spanish-families-live> (дата звернення: 20.11.2024)
35. МОН: В Іспанії запрацював український освітній хаб URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ispanii-zapratsiuvav-ukrainskyi-osvitnii-khab> (дата звернення: 20.11.2024)

36. Наступальна та оборонна зброя: Іспанія направляє до України військову допомогу URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/31/novyna/suspilstvo/nastupalna-ta-oboronna-zbroya-ispaniya-npravlyaye-ukrayiny-vijskovu-dopomohu> (дата звернення: 20.11.2024)
37. Національний архів Іспанії (Archivo Histórico Nacional de España). URL: <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ahn/portada.html> (дата звернення: 15.11.2024)
38. Основним пріоритетом головування Іспанії в Раді ЄС до завершення 2023 року стане всебічна підтримка України. URL: <https://mepr.gov.ua/osnovnym-priorityetom-golovuvannya-ispaniyi-v-radi-yes-do-zavershennya-2023-roku-stane-vsebichna-pidtrymka-ukrayiny/> (дата звернення: 15.11.2024)
39. Політологічний словник / автори-укладачі: д.іст.н., проф. кафедри історії України та філософії ВНАУ Левчук К.І.; к.іст.н., доц. кафедри історії України та філософії Богатчук С.С. Вінниця, 2015 р., 40 с
40. Посилення співпраці у сферах енергетики, транспорту, гуманітарного розмінування та залучення інвестицій у приватний сектор – результати Міжурядової українсько-іспанської Комісії. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?id=98094283-4b87-4e63-8efd-dd75ba43b6fc&lang=uk-UA&title=RezultatiMizhuriadovoiUkrainskoispanskoiKomisii> (дата звернення: 15.11.2024)
41. ППО та бронетехніка: Іспанія надала Україні 300 тонн військових вантажів URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3587669-ppo-ta-bronetehnika-ispania-nadala-ukraini-300-tonn-vijskovih-vantaziv.html> (дата звернення: 20.11.2024)
42. Прем'єр Іспанії: Маємо захищати міжнародне право як в Україні, так і у Газі. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/premjer-ispaniji-majemo-zakhishchati-mizhнародne-pravo-jak-v-ukrajini-tak-i-u-hazi.html> (дата звернення: 15.11.2024)

43. Прем'єр-міністр України та очільник МЗС Іспанії обговорили політичні й торговельні питання URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/premyer-ministr-ukrayini-ta-ochilnik-mzs-ispaniyi-obgovorili-politichni-j-torgovelni-pitannya?v=62039c02b80ca> (дата звернення: 20.11.2024)

44. Проблеми та перспективи українсько-іспанського двостороннього співробітництва. URL: https://www.researchgate.net/publication/369837097_The_Problems_and_Prospects_of_Ukrainian-Spanish_Bilateral_Cooperation (дата звернення: 15.11.2024)

45. Саржинська, А. Р. Економічне співробітництво Іспанії та України. Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 2 Одеса, ОНЕУ. 2016. С. 61–66.

46. Талапко Н. С., Тищук А. Г. Українсько-іспанські відносини в процесі європейської інтеграції. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/28293/1/%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%9E-%D0%86%D0%A1%D0%9F%D0%90%D0%9D%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%86%20%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%98%D0%9D%D0%98%20%D0%92%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%86%20%D0%84%D0%92%D0%A0%D0%9E%D0%9F%D0%95%D0%99%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%9E%D0%87%20%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87.pdf> (дата звернення: 15.11.2024)

47. Тимчасовий захист для українців в Іспанії: основні нюанси оформлення URL: https://zakordon.24tv.ua/prodovzhennya-timchasovogo-zahistu-dlya-ukrayintsiv-ispaniyi_n2495858 (дата звернення: 20.11.2024)

48. Тимчасовий захист для українців в Іспанії: що змінилося у 2024 році URL: <https://tripmydream.ua/media/layfhak/timchasoviy-zahist-dlya-ukrainciv-v-ispanii-2024> (дата звернення: 20.11.2024)

49. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/> (дата звернення: 15.11.2024)

50. Україна та Іспанія підписали угоди про співпрацю. URL: <https://www.dw.com/uk/ukraina-ta-ispaniia-domovylysia-pro-unyknennia-podviinoho-opodatkuvannia/a-54884434> (дата звернення: 15.11.2024)

51. Україна та Іспанія планують співпрацю у рамках розвитку державно-приватного партнерства у медичній сфері URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-ispaniia-planuiut-spivpratsiu-u-ramkakh-rozvytku-derzhavno-pryvatnoho-partnerstva-u-medychnii-sferi> (дата звернення: 20.11.2024)

52. Україна уклала двосторонню безпекову угоду з Іспанією. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-uklala-dvostoronnyu-bezpekovu-ugodu-z-ispaniyeu-91153> (дата звернення: 15.11.2024)

53. Українсько-індійські гуманітарні зв'язки: історія і сучасність / О.І. Лукаш, Д.Р. Рачек. Проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. К.: КиМУ, 2012. Вип. 4. С. 259-274

54. Українсько-іспанські відносини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8 (дата звернення: 15.11.2024)

55. Химинець В.В., Кушнір Н.О. Словник термінів з дисциплін «Міжнародні економічні відносини» та «Зовнішньоекономічна діяльність України». Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. 76 с

56. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). URL: <https://tsdavo.gov.ua/> (дата звернення: 15.11.2024)

57. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). URL: <https://tsdahou.archives.gov.ua/> (дата звернення: 15.11.2024)

58. Цікаві іспанські звичаї, що відрізняються від українських. URL: <https://priority-school.com/ua/tsikavi-fakty-ispanskoyi-kultury-shho-vidriznyayutsya-vid-ukrayinskyh-zvychayiv/> (дата звернення: 15.11.2024)

59. Чалий В. Українсько-іспанський діалог [Електронний ресурс]. URL: <http://www.razumkov.org.ua/> (дата звернення: 15.11.2024)
60. Щерба А. Забезпечити подальший розвиток українсько-іспанських відносин [Електронний ресурс]. URL: <http://www.razumkov.org.ua/> (дата звернення: 15.11.2024)
61. Як отримати безкоштовне житло в Іспанії на 18 місяців URL: <https://tripmydream.ua/media/layfhak/yak-otrymaty-bezkoshtovne-zhytlo-v-ispanii-na-18-misyacyv> (дата звернення: 20.11.2024)
62. Buras P., Dumoulin M., Gressel G., Shapiro J. Survive and thrive: A European plan to support Ukraine in the long war against Russia / European Council on Foreign Relations. 09.09.2022. URL: <https://ecfr.eu/publication/survive-and-thrive-a-european-plan-to-support-ukraine-in-the-long-war-against-russia/> (дата звернення: 15.11.2024)
63. Controversial vote on NATO enlargement splits Spanish coalition URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/controversial-vote-on-nato-enlargement-splits-spanish-coalition/ (дата звернення: 20.11.2024)
64. Desempleo de España URL: URL: <https://datosmacro.expansion.com/paro/espana> (дата звернення: 20.11.2024)
65. Diplomacia cultural: aproximación al concepto, y apuntes sobre el modelo de diplomacia cultural en España URL: <https://polipapers.upv.es/index.php/cs/article/view/10816/10832> (дата звернення: 20.11.2024)
66. El 76% de los españoles cree que Rusia fabrica bulos e «imágenes falsas» contra Ucrania URL: <https://www.newtral.es/opinion-espanoles-ucrania-rusia-bulos/20220426/> (дата звернення: 20.11.2024)
67. El Kaidi Yo. Moroccan Land, Spanish Affiliation: Anachronism of Ceuta and Melilla / Inside Arabia. 30.01.2021. URL: <https://insidearabia.com/moroccan-land-spanish-affiliation-anachronism-of-ceuta-and-melilla/> (дата звернення: 15.11.2024)

68. Entrevista al presidente del Gobierno en La Sexta Especial Al Rojo Vivo
URL:

<https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/intervenciones/Paginas/2022/prsp14032022.aspx> (дата звернення: 20.11.2024)

69. España activa un plan secreto para armar a Ucrania y estos son los pocos detalles conocidos URL: <https://www.huffingtonpost.es/global/espana-activa-plan-secreto-armar-ucrania-son-pocos-detalles-conocidos.html> (дата звернення: 20.11.2024)

70. Estrategia de Acción Exterior 2021-2024 URL: <https://www.lamoncloa.gob.es/consejodeministros/Paginas/enlaces/270421-enlace-exteriores.aspx> (дата звернення: 20.11.2024)

71. Exteriores destina 31 millones de euros a ayudar a Ucrania en el mayor paquete de acción humanitaria en emergencias URL: https://www.exteriores.gob.es/Embajadas/washington/es/Comunicacion/Noticias/paginas/articulos/20220317_not01.aspx (дата звернення: 20.11.2024)

72. Federación de Rusia URL: https://www.exteriores.gob.es/Documents/FichasPais/RUSIA_FICHA%20PAIS.pdf (дата звернення: 20.11.2024)

73. How Spain's government is helping Ukraine (and is it enough?) / The Local. 01.03.2022. URL: <https://www.thelocal.es/20220301/how-spain-is-helping-ukraine-and-is-it-enough> (дата звернення: 15.11.2024)

74. Lloyd N., Desjardins G. El negativo impacto de la guerra de Ucrania en la economía de la Unión Europea / Euronews. 08.06.2022. URL: <https://es.euronews.com/next/2022/06/08/el-negativo-impacto-de-la-guerra-de-ucrania-en-la-economia-de-la-union-europea> (дата звернення: 15.11.2024)

75. Lo mejor de la cultura 2021 URL: <https://www.lafabrica.com/wp-images/Informe-Observatorio-de-la-Cultura-2021.pdf> (дата звернення: 20.11.2024)

76. President Sánchez reiterates his message of support for Ukraine and calls on Russia to withdraw from all territory / Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación. 23.08.2022. URL:

https://www.exteriores.gob.es/Embajadas/washington/en/Comunicacion/Noticias/Paginas/Articulos/20220823_NEWS02.aspx (дата звернення: 15.11.2024)

77. Relaciones comerciales / Embajada de Ucrania en el Reino de España. 29.10.2020. URL: <https://spain.mfa.gov.ua/es/partnership/cooperacion-comercial/170-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ispanijeju> (дата звернення: 15.11.2024)

78. Spain to give Ukraine 1 billion euros worth of military aid URL: <https://www.reuters.com/world/europe/spain-send-patriot-missiles-leopard-tanks-ukraine-123-billion-package-2024-05-27> (дата звернення: 20.11.2024)

79. Spain to Spend an Additional \$1 Billion on Defense This Year URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-07-05/spain-to-spend-an-additional-1-billion-on-defense-this-year?srnd=europe-politics> (дата звернення: 20.11.2024)

80. Spanish coalition split over decision to deliver weapons to Ukraine URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/spanish-coalition-split-over-decision-to-deliver-weapons-to-ukraine/ (дата звернення: 20.11.2024)

81. Torres R., Fernández M. J. El conflicto en Ucrania y la economía española / funcas. Marzo 2022. URL: <https://www.funcas.es/articulos/el-conicto-en-ucrania-y-la-economia-espanola/> (дата звернення: 15.11.2024)

82. Ukraine is a key supplier of some commodities to Spain / Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. 15.03.2022. URL: <https://www.agroberichten-buitenland.nl/actueel/nieuws/2022/03/15/ukraine-is-a-key-supplier-of-some-commodities-to-spain8> (дата звернення: 15.11.2024).

83. Ukraine, Spain discuss trade and economic cooperation / UKRINFORM. 10.09.2020. URL: <https://www.ukrinform.net/rubric-economy/3097209-ukraine-spain-discuss-trade-and-economic-cooperation.html> (дата звернення: 15.11.2024)